

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
J. KOKOTT
fremsat den 19. december 2018¹

Sag C-202/18

**Ilmārs Rimšēvičs
mod
Republikken Letland**

**og
Sag C-238/18
Den Europæiske Centralbank
mod**

Republikken Letland

»Sagsanlæg vedrørende tilsidesættelse af artikel 14, stk. 2, andet afsnit, i statuten for Det Europæiske System af Centralbanker og Den Europæiske Centralbank – afgørelse truffet af en national myndighed om at suspendere chefen for den nationale centralbank«

Indhold

I. Indledning	3
II. Relevante retsfor skrifter	4
A. EU-ret	4
1. Traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde	4
2. Statuten for Det Europæiske System af Centralbanker og Den Europæiske Centralbank	5
B. Lettisk ret	5
1. Strafferetsplejeloven	5
2. Loven om Letlands nationalbank	6
3. Loven om kontoret for forebyggelse og bekæmpelse af korruption	7
III. Tvistens baggrund	7

¹ – Originalsprog: fransk.

IV. Retsforhandlingerne for Domstolen og parternes påstande	8
V. Bedømmelse	10
A. Rækkevidden af sagsanlægget i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB	10
1. Sagsanlæggets art	10
a) Ordlyd og tilblivelseshistorie	11
b) Systematisk og teleologisk fortolkning	13
2. Sagsøgte i denne sag	14
3. Foreløbig konklusion	15
B. Domstolens kompetence til at efterprøve de bindende foranstaltninger, som KNAB har truffet over for Ilmārs Rimšēvičs	15
1. Domstolens kompetence	15
2. De foranstaltninger, som Ilmārs Rimšēvičs er blevet pålagt, og som afskediger ham som omhandlet i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB	16
C. Realiteten	19
1. Tilsidesættelse af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB	20
a) Indledende bemærkninger	20
b) Begreberne de betingelser, som er nødvendige for udførelsen af en centralbankchefs pligter, og alvorlig forseelse	21
c) De beviser, der kræves for at godtgøre, at betingelserne for afskedigelse af en chef er opfyldt	22
1) En realitetsafgørelse fra en uafhængig ret	22
2) Beviser, der er tilstrækkelige til, at Domstolen kan sikre sig rigtigheden af de faktiske forhold	25
d) Foreløbig konklusion	28
2. Den hævdede tilsidesættelse af protokollen om Den Europæiske Unions privilegier og immuniteter	28
3. Den påståede overtrædelse af lettisk ret	30
D. Foreløbig konklusion	31
VI. Sagsomkostninger	31
VII. Forslag til afgørelse	32

I. Indledning

1. Under hvilke omstændigheder kan en af Den Europæiske Unions medlemsstater afskedige landets centralbankchef?
2. Det er spørgsmålet i disse sager, som vedrører Ilmārs Rimšēvičs, chefen for Latvijas Banka (Letlands nationalbank), der er blevet suspenderet ved en afgørelse truffet af Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (kontoret for forebyggelse og bekæmpelse af korruption, Letland) (herefter »KNAB«), fordi han er under mistanke for misbrug af indflydelse til fordel for den lettiske bank Trasta Komerbanka².
3. Domstolen skal behandle dette spørgsmål for første gang på grundlag af den kompetence, som Domstolen er tildelt ved artikel 14, stk. 2, i protokol (nr. 4) til EUF-traktaten om statuten for Det Europæiske System af Centralbanker og Den Europæiske Centralbank³ (herefter »statuten for ESCB og ECB«) til at efterprøve afgørelser om afskedigelse af cheferne for medlemsstaternes centralbanker.
4. Denne kompetence bygger navnlig på, at centralbankcheferne i de medlemsstater, der har euroen som valuta, også er medlemmer af et organ under en af Den Europæiske Unions institutioner, nemlig Den Europæiske Centralbanks Styrelsesråd (herefter »Styrelsesrådet«), selv om medlemsstaterne udpeger og afskediger dem. Styrelsesrådet er det besluttende organ for ECB og Eurosystemet⁴, og det spiller også en vigtig rolle i tilsynet med kreditinstitutter inden for Den Europæiske Union⁵.
5. Nationale centralbankchefers uafhængighed ydes derfor, ligesom ECB's uafhængighed, en særlig beskyttelse, navnlig fordi den er en væsentlig betingelse for prisstabilitet, der er hovedformålet med Den Europæiske Unions økonomiske og monetære politik⁶, hvis betydning understreges af henvisningen hertil i EU-traktatens artikel 3⁷.

2 – Både Domstolen og Retten behandler endvidere forskellige sager vedrørende Den Europæiske Centralbanks (ECB) tilbagekaldelse af 3.3.2016 af Trasta Komerbankas banklicens; jf. T-247/16, Fursin m.fl. mod ECB, og T-698/16, Trasta Komerbanka m.fl. mod ECB, der verserer for Retten, Rettens kendelse af 12.9.2017, Fursin m.fl. mod ECB (T-247/16, ikke trykt i Sml., EU:T:2017:623), og appellerne iværksat til prøvelse af kendelsen, C-663/17 P, ECB mod Trasta Komerbanka m.fl., C-665/17 P, Kommissionen mod Trasta Komerbanka m.fl. og ECB, og C-669/17 P, Trasta Komerbanka m.fl. mod ECB, der verserer for Domstolen.

3 – Protokol (nr. 4) om statuten for Det Europæiske System af Centralbanker [ESCB] og Den Europæiske Centralbank [ECB], der er knyttet som bilag til TEU og TEUF (EUT 2016, C 202, s. 230).

4 – Jf. navnlig artikel 12, stk. 1, i statuten for ESCB og ECB.

5 – Jf. navnlig artikel 26, stk. 8, i Rådets forordning (EU) nr. 1024/2013 af 15.10.2013 om overdragelse af specifikke opgaver til Den Europæiske Centralbank i forbindelse med politikker vedrørende tilsyn med kreditinstitutter (EUT 2013, L 287, s. 63).

6 – Jf. navnlig artikel 119, stk. 2 og 3, TEUF, artikel 127, stk. 1, TEUF, artikel 219, stk. 1 og 2, TEUF og artikel 282, stk. 2, TEUF.

7 – Med generaladvokat Jacobs' ord er ECB's uafhængighed ikke et mål i sig selv, men tjener til at gøre det muligt for ECB effektivt at forfølge prisstabilitetsmålet; jf. forslag til afgørelse Kommissionen mod ECB (C-11/00, EU:C:2002:556, punkt 150). Vedrørende forbindelsen mellem ECB's uafhængighed og prisstabilitetsmålet; jf. også udkast til en traktat om ændring af traktaten om oprettelse af Det Europæiske Økonomiske Fællesskab med henblik på oprettelse af en økonomisk og monetær union, Kommissionens meddelelse af 21.8.1990, *Bulletin for De Europæiske Fællesskaber*, supplement nr. 2/91, især s. 14, 20 og 58.

II. Relevante retsfor skrifter

A. EU-ret

1. Traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde

6. Artikel 129 TEUF – 131 TEUF bestemmer:

»Artikel 129

1. ESCB styres af Den Europæiske Centralbanks besluttende organer, som er Styrelsesrådet og direktionen.

2. Statutten for Det Europæiske System af Centralbanker og Den Europæiske Centralbank, i det følgende benævnt »statutten for ESCB og ECB«, er nedfældet i en protokol, der er knyttet som bilag til traktaterne.

[...]

Artikel 130

Under udøvelsen af de beføjelser og gennemførelsen af de opgaver og pligter, som de har fået pålagt ved traktaterne og statutten for ESCB og ECB, må hverken Den Europæiske Centralbank, de nationale centralbanker eller medlemmerne af disses besluttende organer søge eller modtage instrukser fra EU-institutioner, -organer, -kontorer og -agenturer, fra medlemsstaternes regeringer eller fra nogen anden side. Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer samt medlemsstaternes regeringer forpligter sig til at respektere dette princip og til ikke at søge at øve indflydelse på, hvordan medlemmerne af Den Europæiske Centralbanks eller af de nationale centralbankers besluttende organer udfører deres opgaver.

Artikel 131

Hver medlemsstat sørger for, at dens nationale lovgivning, herunder statutterne for dens nationale centralbank, er forenelig med traktaterne og statutten for ESCB og ECB.«

7. Artikel 282 TEUF og 283 TEUF har følgende ordlyd:

»Artikel 282

1. Den Europæiske Centralbank og de nationale centralbanker udgør Det Europæiske System af Centralbanker (ESCB). Den Europæiske Centralbank og de nationale centralbanker i de medlemsstater, der har euroen som valuta – som tilsammen udgør Eurosystemet – fører Unionens monetære politik.

[...]

Artikel 283

1. Den Europæiske Centralbanks Styrelsesråd består af medlemmerne af Den Europæiske Centralbanks direktion og cheferne for de nationale centralbanker i de medlemsstater, der har euroen som valuta.

[...]«

2. Statutten for Det Europæiske System af Centralbanker og Den Europæiske Centralbank

8. Artikel 14 i statutten for ESCB og ECB har overskriften »De nationale centralbanker« og bestemmer:

»14.1. I overensstemmelse med artikel 131 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde sikrer hver medlemsstat, at dens nationale lovgivning, herunder statutterne for dens nationale centralbank, er forenelige med traktaterne og denne statut.

14.2. Statutterne for de nationale centralbanker skal især tilsikre, at embedsperioden for en chef for en national centralbank er mindst fem år.

En centralbankchef kan kun afskediges, hvis vedkommende ikke længere opfylder de betingelser, som er nødvendige for udførelsen af dennes pligter, eller hvis vedkommende har begået en alvorlig forseelse. En afgørelse om afskedigelse kan af den pågældende centralbankchef eller af Styrelsesrådet indbringes for Domstolen under påberåbelse af, at traktaterne eller en gennemførelsesretsakt hertil er overtrådt. Sagen skal anlægges inden to måneder fra offentliggørelsen af nævnte afgørelse, eller dens meddelelse til klageren, eller i mangel heraf fra den dato, på hvilken klageren blev bekendt med afgørelsen.

14.3. De nationale centralbanker udgør en integrerende del af ESCB og skal udføre deres funktioner i overensstemmelse med ECB's retningslinjer og instrukser. Styrelsesrådet træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at retningslinjer og instrukser fra ECB efterleves, og det kan forlange, at alle nødvendige oplysninger stilles til rådighed for det.

[...]«

B. Lettisk ret

1. Strafferetsplejeloven

9. Artikel 249, stk. 1, i Kriminālprocesa likums (strafferetsplejeloven) har følgende ordlyd:

»1. Hvis, mens en bindende foranstaltning er i kraft, dennes retsgrundlag bliver formålsløst, retsgrundlaget ændres, vilkårene eller personens adfærd ændrer sig, eller andre omstændigheder, som var afgørende for valget af den bindende foranstaltning, fastslås, skal den person, som leder retsforhandlingerne, træffe afgørelse om at ændre eller tilbagekalde foranstaltningen.«

10. Strafferetsplejelovens artikel 262, stk. 1, nr. 2 og 3, og artikel 262, stk. 2-5, har følgende ordlyd:

»1. Under procedurens indledende fase kan en sag vedrørende afgørelsen, der er truffet af den person, som leder retsforhandlingerne, anlægges mod:

[...]

2) forbuddet mod at udøve en bestemt erhvervsmæssig aktivitet

3) forbuddet mod at forlade det nationale område

[...]

2. Der kan kun anlægges sag mod den i denne artikels stk. 1 omhandlede afgørelse, hvis den person, som er blevet pålagt den bindende foranstaltning, kan godtgøre, at han ikke kan opfylde de i denne afgørelse anførte vilkår. Sagen kan anlægges ved undersøgelsesdommeren af personen selv, af hans advokat eller af hans repræsentant inden for syv dage efter modtagelsen af en kopi af afgørelsen, hvorved den bindende foranstaltning pålægges.

3. En undersøgelsesdommer skal behandle sagen i en skriftlig procedure inden for tre arbejdsdage. Om nødvendigt, skal undersøgelsesdommeren anmode retten om materiale og forklaringer fra den person, som leder retsforhandlingerne, eller sagsøgeren.

4. En undersøgelsesdommer kan ved afgørelse forkaste sagen, udpege den person, som leder retsforhandlingerne, til at ændre en anvendt sikkerhedsforanstaltning eller bestemmelserne heri inden for tre arbejdsdage eller fastsætte kautionens størrelse.

5. En kopi af undersøgelsesdommerens afgørelse skal sendes til den person, som leder retsforhandlingerne, den person, som er blevet pålagt den relevante sikkerhedsforanstaltning, og sagsøgeren. Der kan ikke iværksættes appel til prøvelse af afgørelsen.«

11. Strafferetsplejelovens artikel 375, stk. 1, bestemmer:

»1. Under straffesagen skal materialet i sagsakterne være omfattet af hemmeligholdelse af undersøgelsen, og de ansatte, der har ansvaret for straffesagen, og dem, som disse ansatte viser det pågældende materiale til i overensstemmelse med proceduren i denne lov, skal være godkendt til at gennemgå det.«

2. Loven om Letlands nationalbank

12. Artikel 22 i Likums par Latvijas Banku (lov om Letlands nationalbank) bestemmer:

»Chefen for Letlands nationalbank udnævnes af parlamentet efter anbefaling af mindst ti af dettes medlemmer.

Vicedirektøren og bestyrelsesmedlemmerne for Letlands nationalbank udnævnes af parlamentet på anbefaling af chefen for Letlands nationalbank.

Embedsperioden for chefen, vicedirektøren og bestyrelsesmedlemmerne for Letlands centralbank er seks år. I tilfælde af, at et bestyrelsesmedlem frivilligt fratræder eller ophører med sit hverv af andre grunde inden udløbet af den pågældendes embedsperiode, udnævnes et nyt bestyrelsesmedlem for Letlands centralbank i en embedsperiode med en varighed på seks år.

Parlamentet kan kun afskedige chefen, vicedirektøren og bestyrelsesmedlemmerne for Letlands centralbank inden udløbet af den i nærværende artikels stk. 3 fastsatte embedsperiode i følgende tilfælde:

1. frivillig fratræden
2. en alvorlig forseelse som omhandlet i artikel 14.2 i [statutten for ESCB og ECB]
3. øvrige afskedigelsesgrunde fastsat i artikel 14.2 i [statutten for ESCB og ECB].

I de tilfælde, der er omhandlet i nærværende artikels stk. 4, nr. 2), kan parlamentet beslutte at afskedige chefen, vicedirektøren og bestyrelsesmedlemmerne for Letlands centralbank, efter at en domfældelse har fået virkning.

Chefen for Letlands centralbank kan indbringe parlamentets afgørelse om at afskedige ham for den domstol, der er fastsat i artikel 14.2 i [statutten for ESCB og ECB]. Vicedirektøren eller et bestyrelsesmedlem for Letlands centralbank kan indbringe parlamentets afgørelse om at afskedige dem for den domstol, der er fastsat i lov om forvaltningsproceduren.«

3. Loven om kontoret for forebyggelse og bekæmpelse af korruption

13. Artikel 2, stk. 1 og 2, i Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums (lov om kontoret for forebyggelse og bekæmpelse af korruption) har følgende ordlyd:

»1. Kontoret er en myndighed inden for den direkte forvaltning, som udfører de opgaver til forebyggelse og bekæmpelse af korruption, der er fastsat i nærværende lov [...]

2. Kontoret er under ministerrådets kontrol. Ministerrådet udøver sin institutionelle kontrol ved premierministeren. Kontrollen omfatter en ret for premierministeren til at kontrollere lovligheden af de administrative afgørelser, som kontorets chef vedtager, til at annullere ulovlige afgørelser samt til at bestemme, at der skal træffes afgørelse, såfremt der konstateres en ulovlig undladelse. Ministerrådets kontrolret omfatter ikke afgørelser, som kontoret træffer under udførelse af de opgaver, der er nævnt i nærværende lovs artikel 7, 8, 9 og 9¹.«

14. Artikel 8, stk. 1, nr. 2), i loven om kontoret for forebyggelse og bekæmpelse af korruption har følgende ordlyd:

»1. Inden for rammerne af bekæmpelsen af korruption udfører kontoret følgende opgaver:

[...]

2) Det gennemfører undersøgelser og udfører operationelle aktiviteter med henblik på at afdække straffelovsovertrædelser begået [af personer] under tjeneste i offentlige institutioner, såfremt disse overtrædelser har forbindelse til korruption.«

III. Tvistens baggrund

15. Den 31. oktober 2013 blev Ilmārs Rimšēvičs ved parlamentets afgørelse genudnævnt som chef for Letlands nationalbank for en ny periode på seks år fra den 21. december 2013 til den 21. december 2019.

16. Den 17. februar 2018 blev Ilmārs Rimšēvičs anholdt efter, at KNAB den 15. februar 2018 havde iværksat en indledende strafferetlig undersøgelse på grundlag af en mistanke om, at han som chef for Letlands nationalbank havde begået den lovovertrædelse at opfordre til og modtage bestikkelse.

17. Den 19. februar 2018 blev Ilmārs Rimšēvičs løsladt mod kaution. Den samme dag vedtog KNAB's vicedirektør for undersøgelsesafdelingen en afgørelse om, at Ilmārs Rimšēvičs skulle anses for mistænkt, og som angav de hævdede lovovertrædelser, som han angiveligt havde begået, og opregnede de til rådighed værende beviser, og også en afgørelse, hvorved han blev pålagt en række bindende foranstaltninger, navnlig – ud over kautionsstillelsen – forbuddet mod at udøve visse officielle aktiviteter, især pligterne som chef for Letlands nationalbank, forbuddet mod at tage kontakt til visse personer og forbuddet mod at forlade landet uden forudgående tilladelse. Det var specificeret, at disse bindende foranstaltninger var i kraft under den indledende undersøgelse og indtil, at de måtte blive ændret eller ophævet.

18. Den 27. februar 2018 forkastede undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen i Riga, Letland) den sag, som Ilmārs Rimšēvičs havde anlagt mod to af de af KNAB pålagte bindende foranstaltninger, nemlig forbuddet mod at udøve visse officielle aktiviteter og forbuddet mod at forlade landet uden forudgående tilladelse.

19. Den 1. juni 2018 vedtog KNAB's vicedirektør for undersøgelsesafdelingen en ny afgørelse om, at Ilmārs Rimšēvičs skulle anses for mistænkt, som var suppleret med nye faktiske forhold.

20. Den 28. juni 2018 besluttede anklageren ved Republikken Letlands anklagemyndighed, at Ilmārs Rimšēvičs skulle sigtes.

21. Den 20. juli 2018 pålagde Domstolens vicepræsident Republikken Letland at træffe de nødvendige foranstaltninger med henblik på at udsætte de bindende foranstaltninger, der er blevet truffet over for Ilmārs Rimšēvičs, indtil der er truffet afgørelse i sag C-238/18, for så vidt som disse foranstaltninger forhindrer ham i at udpege en suppleant til at erstatte ham som medlem af Styrelsesrådet for ECB⁸.

22. Den 25. juli 2018 vedtog anklageren ved Republikken Letlands anklagemyndighed en afgørelse om ændring af de bindende foranstaltninger, der er blevet truffet over for Ilmārs Rimšēvičs. Den 1. august 2018 anlagde Ilmārs Rimšēvičs sag, hvori han anfægtede de ændrede bindende foranstaltninger. Den 22. august 2018 tog undersøgelsesdommeren ved Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa (byretten i Riga (retskreds Vidzeme), Letland) delvis Ilmārs Rimšēvičs' påstande til følge. Den 28. august 2018 vedtog anklageren ved Republikken Letlands anklagemyndighed atter en afgørelse om ændring af de bindende foranstaltninger, der var truffet over for Ilmārs Rimšēvičs.

IV. Retsforhandlingerne for Domstolen og parternes påstande

23. Ved stævning indleveret til Domstolens Justitskontor den 16. marts 2018 har Ilmārs Rimšēvičs anlagt sag C-202/18.

24. Ilmārs Rimšēvičs har nedlagt følgende påstande:

- 1) Det fastslås, at sagsøgeren ved afgørelse truffet af kontoret for forebyggelse og bekæmpelse af korruption på Republikken Letlands vegne den 19. februar 2018 om anvendelsen af bindende foranstaltninger blev afskediget fra embedet som chef for Latvijas Banka (Letlands nationalbank).
- 2) Det fastslås, at den bindende foranstaltning, der er blevet pålagt sagsøgeren ved afgørelsen om en bindende foranstaltning truffet af kontoret for forebyggelse og bekæmpelse af korruption på Republikken Letlands vegne den 19. februar 2018 (forbuddet mod at udøve bestemt erhvervs-mæssig virksomhed, hvorved det blev forbudt sagsøgeren at udøve hvervet som nationalbankchef for Latvijas Banka (Letlands nationalbank) og de dermed forbundne beføjelser, er ulovlig.
- 3) Det fastslås, at de begrænsninger i udførelsen af hans funktioner og beføjelser medlem af Den Europæiske Centralbanks Styrelsesråd og de dermed forbundne beføjelser, der følger af afgørelsen om en bindende foranstaltning truffet af kontoret for forebyggelse og bekæmpelse af korruption på Republikken Letlands vegne den 19. februar 2018, er blevet pålagt ham ulovligt.

25. Republikken Letland har i svarskriftet i sag C-202/18 nedlagt påstand om frifindelse.

26. Ved stævning indleveret til Domstolens Justitskontor den 3. april 2018 har ECB anlagt sag C-238/18.

⁸ – Jf. punkt 31 i dette forslag til afgørelse.

27. ECB har nedlagt følgende påstande:

- 1) Republikken Letland tilpligtes i medfør af artikel 24, stk. 1, i statuten for Den Europæiske Unions Domstol og artikel 62 i Domstolens procesreglement at fremlægge alle relevante oplysninger vedrørende de undersøgelser, som KNAB på nuværende tidspunkt foretager vedrørende Ilmārs Rimšēvičs, chef for Letlands centralbank.
- 2) Det fastslås på grundlag af artikel 14.2 i statuten for ESCB og ECB, at Republikken Letland har tilsidesat nævnte bestemmelses stk. 2, eftersom:
  - indehaveren af embedet som chef for Letlands centralbank er blevet afskediget, uden at der er blevet afsagt en dom om sagens realitet af en uafhængig domstol
  - der, hvis de faktiske omstændigheder fremlagt af Republikken Letland bekræfter dette, ikke foreligger nogen særlige omstændigheder, der gør det muligt at begrunde, at Ilmārs Rimšēvičs i det foreliggende tilfælde er blevet afskediget.
- 3) Republikken Letland tilpligtes at betale sagsomkostningerne.

28. Herudover har ECB ved særskilt dokument indleveret til Domstolens Justitskontor samme dag som stævningen anmodet Domstolen om at undgive sag C-238/18 den fremskyndede procedure ved anvendelse af procesreglementets artikel 53, stk. 4, og artikel 133 og anmodet om foreløbige forholdsregler i medfør af artikel 279 TEUF og procesreglementets artikel 160, hvilket blev registreret som sag C-238/18 R.

29. Republikken Letland har i svarskriftet i sag C-238/18 nedlagt påstand om frifindelse i det hele.

30. Ved kendelser af 12. juni 2018, Rimšēvičs mod Letland⁹ og ECB mod Letland¹⁰, besluttede Domstolens præsident, at sag C-202/18 og C-238/18 skulle behandles i henhold til den fremskyndede procedure i overensstemmelse med procesreglementets artikel 133.

31. Ved kendelse om foreløbige forholdsregler af 20. juli 2018, ECB mod Letland¹¹, pålagde Domstolens vicepræsident Republikken Letland at træffe de nødvendige foranstaltninger med henblik på at udsætte de bindende foranstaltninger, der blev vedtaget den 19. februar 2018 af KNAB over for Ilmārs Rimšēvičs, indtil der er truffet afgørelse i sag C-238/18, for så vidt som disse foranstaltninger forhindrer ham i at udpege en suppleant til at erstatte ham som medlem af Styrelsesrådet for ECB. Anmodningen om foreløbige forholdsregler blev i øvrigt forkastet, og afgørelsen om sagsomkostningerne blev udsat.

32. Det blev afholdt et fælles retsmøde i sag C-202/18 og sag C-238/18 den 25. september 2018.

33. Under det fælles retsmøde anmodede Domstolen Republikken Letland om inden for otte dage at fremlægge alle nødvendige dokumenter, der begrundede de bindende foranstaltninger, der er blevet truffet over for Ilmārs Rimšēvičs, og afgørelsen, hvorved han ifaldt strafansvar.

34. Den 2. oktober 2018 fremlagde Republikken Letland afgørelsen af 28. juni 2018, hvorved Ilmārs Rimšēvičs ifaldt strafansvar, og 43 andre dokumenter. Disse dokumenter blev meddelt Ilmārs Rimšēvičs og ECB, som indgav deres indlæg den 19. oktober 2018.

9 – C-202/18 (ikke trykt i Sml., EU:C:2018:489).

10 – C-238/18 (ikke trykt i Sml., EU:C:2018:488).

11 – C-238/18 R (ikke trykt i Sml., EU:C:2018:581).

V. Bedømmelse

35. Disse sager er de første, der er blevet anlagt på grundlag af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB. Det er derfor nyttigt at behandle visse aspekter af rækkevidden af sagsanlæg i medfør af denne bestemmelse (A), inden jeg vender mig mod formaliteten (B) og derefter realiteten (C) i de af Ilmārs Rimšēvičs og ECB anlagte sager.

A. Rækkevidden af sagsanlægget i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB

1. Sagsanlæggets art

36. Det sagsanlæg, der er til rådighed i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB, er et *sui generis*-retsmiddel i sagsanlægsordningen ved Den Europæiske Unions retsinstanser, eftersom den giver en national centralbankchef og ECB¹² mulighed for direkte at indbringe en sag for Domstolen vedrørende en retsakt fra en national myndighed.

37. De nationale centralbanker spiller faktisk en væsentlig rolle inden for ESCB og ved gennemførelsen af Den Europæiske Unions monetære politik. Ligesom andre af medlemsstaternes organer, der har ansvaret for at gennemføre EU-retten, henhører de fortsat under den nationale kompetencesfære for så vidt angår deres sammensætning og vedtægter. Inden for de rammer, der er indført ved artikel 131 TEUF og artikel 14 i statuten for ESCB og ECB er udarbejdelsen og anvendelsen af reglerne for tiltrædelse og afsættelse fra hvervet som chef for medlemsstaternes centralbanker derfor omfattet af medlemsstaternes kompetence.

38. Skal retsmidlet i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og for ECB derfor bedømmes som et annulationssøgsmål, selv om et annulationssøgsmål i den i EUF-traktaten indførte retsmiddelordning i princippet udelukkende kan anlægges for at anfægte retsakter fra Den Europæiske Unions organer og agenturer¹³? Eller skal det ligesom en traktatbrudssag forstås som et retsmiddel, hvorved det ønskes fastslået, at en medlemsstat har tilsidesat sine forpligtelser, selv om retten til at indbringe en sag for Den Europæiske Unions retsinstanser vedrørende en sådan tilsidesættelse generelt tilkommer Kommissionen og de øvrige medlemsstater¹⁴?

39. Bortset fra de teoretiske aspekter er de praktiske implikationer af svaret på spørgsmålet om disse sagsanlægs art ikke ubetydelige: Hvis Domstolen måtte annullere KNAB's afgørelse, hvorved Ilmārs Rimšēvičs er blevet pålagt de omtvistede bindende foranstaltninger, kan han genoptage sit hverv umiddelbart efter, at Domstolen har afsagt dom. Hvis Domstolen på den anden side blot måtte finde, at de pågældende foranstaltninger er uforenelige med statuten for ESCB og ECB, påhviler det Republikken Letland at træffe de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at Domstolens dom bliver fuldbyrdet i landets egen retsorden.

12 – I henhold til artikel 35, stk. 5, i statuten for ESCB og ECB skal ECB's afgørelse om at indbringe en sag for Den Europæiske Unions Domstol generelt træffes af Styrelsesrådet. Statuttens artikel 14, stk. 2, bestemmer på den anden side, at en sag i henhold til denne bestemmelse kan anlægges af den pågældende chef eller *Styrelsesrådet*. Det skal dog anføres, at artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB kun afspejler Styrelsesrådets interne kompetence inden for ECB til at beslutte, om der skal anlægges en sag, og tilsigter ikke at tildele Styrelsesrådet retten til at anlægge en sag i stedet for ECB som helhed. Det er derfor korrekt, at det i denne sag var ECB, der anlagde sag C-238/18, idet den anførte, at det var Styrelsesrådet, som havde truffet beslutningen om at indbringe sagen for Domstolen.

13 – Jf. i denne retning kendelse af 5.10.1983, Chatzidakis Nevas mod Caisse des juristes à Athènes (142/83, EU:C:1983:267, præmis 3 og 4), og dom af 30.6.1993, Parlamentet mod Rådet og Kommissionen (C-181/91 og C-248/91, EU:C:1993:271, præmis 12).

14 – Rettens kendelse af 23.1.1995, Bilanzbuchhalter mod Kommissionen (T-84/94, EU:T:1995:9, præmis 26). Vedrørende ECB's specifikke beføjelse til at anlægge sag ved Domstolen med påstand om, at det fastslås, at en national centralbank har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 271, litra d), TEUF; jf. fodnote 25 i dette forslag til afgørelse.

40. Som det fremgår af påstandenes ordlyd, og som det blev bekræftet under retsmødet, ønsker Ilmārs Rimševičs og ECB en anerkendelsesdom, hvorved det fastslås, at Republikken Letland har tilsidesat artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB ved at pålægge Ilmārs Rimševičs de omtvistede bindende foranstaltninger. Efter en sådan anerkendelsesdom fra Domstolen påhviler det de lettiske myndigheder at træffe de nødvendige foranstaltninger for at fuldbyrde dommen nationalt.

41. For at afgøre arten af den sag, der kan anlægges i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB, og Domstolens rolle, når den skal træffe afgørelse i henhold til denne bestemmelse, skal der ikke kun tages hensyn til bestemmelsens ordlyd, men også til den generelle opbygning og den sammenhæng, hvori den indgår, målene hermed og de formål, som lovgivningen forfølger¹⁵, samt dens tilblivelseshistorie¹⁶.

a) Ordlyd og tilblivelseshistorie

42. For det første specificerer ordlyden af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB ikke arten af det sagsanlæg, der står til rådighed, når der ønskes en domstolskontrol af afgørelsen om afskedigelse af en centralbankchef.

43. Nogle sprogversioner, navnlig den franske, af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB fastsætter ganske vist et sagsanlæg »contre« (»mod«) afgørelsen om afskedigelse af en chef, ligesom artikel 263, stk. 4, TEUF fastsætter et sagsanlæg »contre les actes [...]« (»mod retsakterne [...]«)¹⁷. Endvidere kan der i de fleste sprogversioner af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB anlægges sag »under påberåbelse af, at traktaterne eller en gennemførelsesretsakt hertil er overtrådt«, og den sidste sætning vedrørende fristen for et sagsanlæg er praktisk talt identisk med de tilsvarende ord i artikel 263, stk. 2 og 6, TEUF.

44. I lyset af oprindelsen af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB forekommer disse terminologiske elementer dog ikke at afspejle lovgivers bevidste valg om at klassificere sagsanlægget i henhold til denne bestemmelse som et annullationssøgsmål.

45. For det første blev statuten for ESCB og ECB, der skulle være en del af Maastricht-traktaten, kun udarbejdet af de nationale centralbankchefer på engelsk¹⁸.

15 – Jf. blandt mange eksempler, dom af 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, præmis 61), af 14.1.2016, Vodafone (C-395/14, EU:C:2016:9, præmis 40), og af 25.1.2018, Kommissionen mod Den Tjekkiske Republik (C-314/16, EU:C:2018:42, præmis 47).

16 – Jf. min stillingtagen Pringle (C-370/12, EU:C:2012:675, punkt 127-131), dom af 27.11.2012, Pringle (C-370/12, EU:C:2012:756, præmis 135), mit forslag til afgørelse Inuit Tapiriit Kanatami m.fl. mod Parlamentet og Rådet (C-583/11 P, EU:C:2013:21, punkt 32) og dom af 3.10.2013, Inuit Tapiriit Kanatami m.fl. mod Parlamentet og Rådet (C-583/11 P, EU:C:2013:625, præmis 59 og 70).

17 – Jf. på fransk »un recours contre la décision prise à cet effet peut être introduit« (artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB) over for »toute personne [...] peut former [...] un recours contre les actes [...]« (artikel 263, stk. 4, TEUF), på nederlandsk »tegen een besluit daartoe kan de betrokken president of de Raad van bestuur beroep instellen« (artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB) over for »iedere natuurlijke of rechtspersoon kan [...] beroep instellen tegen handelingen [...]« (artikel 263, stk. 4, TEUF) og på tysk »gegen einen entsprechenden Beschluss kann der betreffende Präsident einer nationalen Zentralbank oder der EZB-Rat [...] den Gerichtshof anrufen« (artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB) over for »jede [...] Person kann [...] gegen [...] Handlungen [...] Klage erheben« (artikel 263, stk. 4, TEUF).

18 – Jf. forslaget fra centralbankdirektørerne af 27.11.1990, offentliggjort i Agence Europe, *Europe/Documents*, nr. 1669/1670, 8.12.1990, s. 1 og 6 i PDF-dokumentet (https://www.ecb.europa.eu/ecb/access_to_documents/document/cog_pubaccess/shared/data/ecb.dr.parcg2007_0005draftstatute.en.pdf?c34e41042567a5832ffd2adb7e5baa48), og deres forslag af 26.4.1991 (CONF-UEM 1613/91), s. 1 og 12 i PDF-dokumentet (https://www.ecb.europa.eu/ecb/access_to_documents/document/cog_pubaccess/shared/data/ecb.dr.parcg2007_0010draftstatute.en.pdf?77031b02df114d03b2da29d4d1ccf33d).

46. De i denne forbindelse fremsatte forslag indeholdt kun de formuleringer, som stadig findes i den engelske sprogversion i dag, hvorefter en afgørelse om afskedigelse af en chef »may be referred to the Court of Justice«¹⁹. Dette er også situationen i forslaget fra formandsskabet for regeringskonferencen om den økonomiske og monetære union af 30. oktober 1991²⁰.

47. Det forhold, at nogle af sprogversionerne af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB følgelig henviser til et sagsanlæg »mod« afgørelsen om afskedigelse af en chef, skyldes risiciene ved oversættelser. Det afslører derfor ikke lovgivers beslutning om at anse sagsanlægget i henhold til denne bestemmelse for et annullationssøgsmål. Denne bedømmelse støttes af, at der i mange af sprogversionerne af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB mangler formuleringer, der minder om ordlyden af artikel 263, stk. 4, TEUF²¹.

48. Endvidere indeholder affattelsen af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB i Maastricht-traktaten, der blev vedtaget under Det Europæiske Råds konference i Maastricht den 9.-11. december 1991 og derefter undertegnet i februar 1992, derefter angivelsen af, at sagen kan anlægges »under påberåbelse af, at traktaterne eller en gennemførelsesretsakt hertil er overtrådt«, og også den sidste sætning om fristen for indbringelse for Domstolen.

49. Disse to elementer forekommer ganske vist, selv i den engelske sprogversion, at være blevet »lånt« fra forgængeren til artikel 263, stk. 2 og 6, TEUF. Kommentarerne, der er bilagt de forskellige affattelser, og også redegørelserne for drøftelserne herom²² indeholder imidlertid intet om en drøftelse af arten af sagsanlægget til prøvelse af afgørelsen om afskedigelse af en centralbankchef.

50. Der er følgelig intet, hvoraf det kunne udledes, at indførelsen – i sidste øjeblik²³ – af disse to elementer, der er henvist til i ovenstående punkter, afspejler et begrebsmæssigt valg, som lovgiver har truffet til fordel for et annullationssøgsmål udformet efter søgsmålet i artikel 263 TEUF. Det kan være, at indførelsen af en frist snarere opfylder et ønske om hurtighed og retssikkerhed, når afgørelsen om afskedigelse af en centralbankchef anfægtes.

51. En sådan fortolkning støttes af, at der i artikel 14 i statuten for ESCB og ECB ikke er en bestemmelse tilsvarende artikel 264 TEUF, som fastlægger den rolle, som Domstolen spiller i en sag i henhold til artikel 263 TEUF, når den bestemmer, at hvis sagsøgeren får medhold, annullerer Domstolen den pågældende retsakt.

19 – Mens den engelske sprogversion af artikel 263, stk. 4, TEUF bestemmer, at »any natural or legal person may [...] institute proceedings against an act [...]«.

20 – Jf. forslaget fra formandsskabet for regeringskonferencen om den økonomiske og monetære union af 28.10.1991 (SN 3738/91 (UEM 82)), s. 47 i PDF-dokumentet (<http://ec.europa.eu/dorie/fileDownload.do;jsessionid=Xy2HP92HJVCBrNG02Sws0j2QqCrpL968JlDwYGHb2GL1BTJ2Q1V!233738690?docId=409907&cardId=409907>).

21 – Jf. ud over de engelske sprogversioner (punkt 46 og fodnote 19 i dette forslag til afgørelse), de spanske sprogversioner: »el gobernador afectado o el Consejo de Gobierno podrán recurrir las decisiones al respecto ante el Tribunal de Justicia« (artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB) over for »toda persona [...] podrá interponer recurso [...] contra los actos« (artikel 263, stk. 4, TEUF), de italienske sprogversioner: »una decisione in questo senso può essere portata dinanzi alla Corte di giustizia« (artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB) over for »qualsiasi persona [...] può proporre [...] un ricorso contro gli atti« (artikel 263, stk. 4, TEUF), de portugisiske sprogversioner: »o governador em causa ou o Conselho do ECB podem interpor recurso da decisão de demissão para o Tribunal de Justiça« (artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB) over for »qualquer pessoa [...] pode interpor [...] recursos contra os atos [...]« (artikel 263, stk. 4, TEUF) eller de danske sprogversioner: »en afgørelse om afskedigelse kan af den pågældende centralbankchef eller af Styrelsesrådet indbringes for Domstolen« (artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB) over for »enhver [...] person kan [...] indbringe klage med henblik på prøvelse af retsakter [...]« (artikel 263, stk. 4, TEUF).

22 – Jf. C.C.A. Van den Berg, *The Making of the Statute of the European System of Central Banks*, Amsterdam, 2005, s. 137 ff. (redegørelse for drøftelserne vedrørende artikel 14, stk. 1 og 2, i statuten for ESCB og ECB, der er slet ingen henvisning til drøftelser af arten af sagsanlægget i henhold til artikel 14, stk. 2), og også s. 495-497 (hvor forfatteren opregner alle de konsulterede dokumenter og forklarer, at han personligt var til stede under de fleste af drøftelserne i arbejdsgrupperne (s. 496)), endvidere indeholder kopier af Agence Europe publikation *Bulletin quotidien Europe* af november og december 1991, der bl.a. omfatter oplysninger om drøftelserne af den økonomiske og monetære union på ministerplan, heller intet om en drøftelse af sagsanlægget i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB.

23 – Det fremgår af datoerne og dokumenterne, der er henvist til i punkt 46 og 48 i dette forslag til afgørelse, at disse elementer blev indsat i løbet af de få uger, som adskiller regeringskonferencen om den økonomiske og monetære union af 30.10.1991 og vedtagelsen af Maastricht-traktaten på Det Europæiske Råds konference den 9.-11.12.1991.

b) Systematisk og teleologisk fortolkning

52. For så vidt som ordlyden af og tilblivelseshistorien for artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB ikke kan oplyse Domstolen vedrørende arten af sagsanlægget i henhold til denne bestemmelse, er det nødvendigt at se på den generelle opbygning og den lovgivningssammenhæng, hvori den indgår, samt lovgivningens mål og formål.

53. Henset til opbygningen af de retsmidler, som traktaterne har indført, er det logisk at bedømme retsmidlet i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB ikke som et annullationssøgsmål, men som et anerkendelsessøgsmål tilsvarende en traktatbrudssag.

54. Ordningen med retsmidler for Den Europæiske Unions retsinstanser består af to sfærer, som ganske vist er indbyrdes forbundne, men som ikke desto mindre er adskilte. Den første er sfæren med Den Europæiske Unions institutioner, organer, kontorer og agenturer, hvis retsakter er undergivet legalitetskontrol for Den Europæiske Unions retsinstanser, som har beføjelse til at annullere dem. Efter anvendelsen af denne annullationsbeføjelse sker der en direkte ændring af den lovgivningsmæssige opbygning af kompetencesfæren for Den Europæiske Unions retsakter: Den annullerede retsakt ophører omgående med at have retsvirkninger. Det forhold, at artikel 266 TEUF bestemmer, at opfyldelsen af en dom kan medføre, at den institution, fra hvilken den annullerede retsakt hidrører, skal træffe andre foranstaltninger, fratager på ingen måde annullationssøgsmålet denne formative konsekvens.

55. På den anden side griber Den Europæiske Unions retsinstanser ikke direkte ind i den anden sfære, som udgøres af medlemsstaterne og deres organer og institutioner, ved at udforme den nationale lovgivningsmæssige opbygning, men kun ved at fastslå, at en retsakt eller en retsstilling i henhold til national ret er uforenelig med EU-retten og medlemsstaternes forpligtelser i henhold til traktaterne. Denne forskel i arten af Domstolens indgreb afspejler den systemiske forskel mellem kompetencesfæren for Den Europæiske Unions institutioner, organer, kontorer og agenturer og for medlemsstaterne: Mens Den Europæiske Unions retsinstanser udgør en direkte bestanddel af den første kompetencesfære og griber ind som en af Den Europæiske Unions institutioner, står de uden for den anden kompetencesfære, som for hver medlemsstat udgøres af statens egen ordning, hvor de nationale organer, herunder retsinstanserne, er ansvarlige for fuldbyrdelsen af domme fra Den Europæiske Unions retsinstanser. I medlemsstaternes kompetencesfære tilkommer det dermed disse stater at ændre den nationale lovgivningsmæssige opbygning ved at drage følgeslutningerne af Domstolens domme for så vidt angår de pågældende nationale retsakters retlige beståen.

56. Det er også i overensstemmelse med adskillelsen af disse to kompetencesfærer, at Domstolen i forbindelse med artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB skal træffe afgørelse vedrørende en medlemsstats afgørelse om afskedigelse af en centralbankchef og ikke en stævning fra medlemsstaten med påstand om, at Domstolen selv bør afskedige denne chef. I modsætning til den situation, som finder anvendelse på medlemmer af EU-institutionerne²⁴, har Domstolen ikke kompetence til at træffe direkte afgørelse om afskedigelse af de nationale centralbankchefer, eftersom de kun kan udnævnes og afskediges af de nationale myndigheder²⁵.

24 – Jf. navnlig, for Kommissionen, artikel 247 TEUF (medlemmer kan afskediges af Domstolen på begæring af Rådet eller Kommissionen), for Den Europæiske Unions Domstol, artikel 6, stk. 1, i statuten for Den Europæiske Unions Domstol (en dommer kan afskediges efter Domstolens dommeres og generaladvokatens enstemmige opfattelse), for ECB's direktion, artikel 11, stk. 4, i statuten for ESCB og ECB (Domstolen afskediger medlemmet efter indstilling fra Styrelsesrådet eller direktionen), for Den Europæiske Unions Revisionsret, artikel 286, stk. 6, TEUF (et medlem kan afskediges af Domstolen på Revisionsrettens begæring), for Den Europæiske Ombudsmand, artikel 228, stk. 2, TEUF (Ombudsmanden kan afskediges af Domstolen på Europa-Parlamentets begæring).

25 – I modsætning til retsstillingen for medlemmer af ECB's direktion (jf. ovenstående fodnote), som udnævnes i overensstemmelse med proceduren i artikel 11 i statuten for ESCB og ECB, og som derfor er et organ, hvis medlemmer er omfattet af Den Europæiske Unions kompetencesfære, kan ECB derfor ikke direkte anmode om, at centralbankcheferne, som er medlemmer af ECB's Styrelsesråd, afskediges. Hvis ECB er af den opfattelse, at en national centralbankchef bør afskediges, kan den eventuelt anvende artikel 271, litra d), TEUF, som giver den mulighed for at indbringe en sag for Domstolen med påstand om, at en national centralbank ikke har overholdt sine forpligtelser, hvis den er af den opfattelse, at banken ikke har opfyldt sin forpligtelse i henhold til traktaterne.

57. Det er derfor også logisk, at artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB kun fastsætter en overtrædelse af traktaterne eller en gennemførelsesretsakt hertil som søgsmålsgrund og ikke – som artikel 263, stk. 2, TEUF – også inkompetence, væsentlige formelle mangler, overtrædelse af traktaterne eller af retsregler vedrørende deres gennemførelse samt magtfordrejning. De sidste tre søgsmålsgrunde er faktisk ikke relevante for Domstolens efterprøvelse af afgørelsen om afskedigelse af en centralbankchef. Hvad angår afgørelsens eksterne lovlighed er den omfattet af medlemsstaternes kompetencesfære, nemlig reglerne i national ret og de nationale retsinstansers efterprøvelse. Domstolens efterprøvelse vedrører kun spørgsmålet, om betingelserne i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB for afskedigelsen af en chef er opfyldt²⁶.

58. Hvis Den Europæiske Unions retsinstansers annullationsbeføjelse gennemføres i forbindelse med sagsanlægget i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB, vil det derfor medføre, at sondringen mellem Den Europæiske Unions og medlemsstaternes kompetencesfære sløres.

59. Hvis Domstolen tildeles kompetence til at annullere en afgørelse, hvorved en chef urigtigt afskediges, vil det ganske vist være et meget effektivt våben til beskyttelse af formålet med artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB, nemlig at sikre de nationale centralbankchefer uafhængighed.

60. Annullationen af en retsakt vedtaget af en national myndighed vil imidlertid ikke kun udgøre et usædvanligt, men også et yderst alvorligt indgreb i medlemsstaternes kompetencesfære og deres processuelle selvstændighed. I lyset af den forfatningsmæssige betydning af subsidiaritetsprincippet og princippet om tildeling af kompetencer, der er knæsat i artikel 4 TEU og 5 TEU, skal muligheden for et sådant indgreb være udtrykkeligt fastsat i traktaterne.

61. Herudover ændrer det forhold, at Den Europæiske Unions retsinstanter kun skal træffe en afgørelse om anerkendelse og ikke en afgørelse om annullation, ikke på deres indgrebs retskraft: Medlemsstaterne skal ligesom Den Europæiske Unions institutioner, organer, kontorer og agenturer opfylde dommene herfra.

62. Selv om Domstolen i forbindelse med sagsanlægget i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB måtte finde, at en afgørelse om afskedigelse af en chef ikke er lovlig i stedet for at annullere den, skal medlemsstaterne derfor stadig give Domstolens afgørelse umiddelbar virkning. Hvis de undlader dette, kan Kommissionen indlede retsforhandlingerne i henhold til artikel 258 TEUF – 260 TEUF, hvilket udgør de i traktaterne fastsatte midler til at sikre, at medlemsstaterne opfylder deres forpligtelser.

2. Sagsøgte i denne sag

63. At bedømme sagsanlægget i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB som et anerkendelsessøgsmål inspireret af en traktatbrudssag er også logisk i lyset af den praktiske gennemførelse heraf.

64. Artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB specificerer ikke sagsøgte i sagen i forbindelse med det retsmiddel, som artiklen fastsætter.

65. Under disse omstændigheder betyder det forhold, at der hentes inspiration i en traktatbrudssag, at sagsanlægget vedrørende afgørelsen om afskedigelse af en national centralbankchef kan anses for at være anlagt mod den pågældende medlemsstat som sådan, som har ansvaret for alle dennes organer og forvaltningers handlinger. Det tilkommer derfor medlemsstaten at forsvare afgørelsen om afskedigelse af dennes centralbankchef og også at sikre fuldbyrdelsen af Domstolens efterfølgende dom i statens interne retlige forhold.

²⁶ – Jf. i denne henseende punkt 151-160 i dette forslag til afgørelse.

66. Hvis man forestiller sig, at det ikke er medlemsstaten som sådan, der er part for Domstolen, men den myndighed i staten, som har ansvaret for at træffe den anfægtede foranstaltning – hvilket kan være tilfældet i en sag inspireret af et annullationssøgsmål – vil det forekomme problematisk. Vil Domstolen skulle identificere den nationale myndighed, der har truffet afgørelsen om afskedigelse af en chef, og faktisk afgøre, om en national myndighed er et retssubjekt i sig selv i henhold til national ret og adskilt fra medlemsstaten, således at der kan anlægges sag mod den? Og hvad vil der ske, hvis afgørelsen om afskedigelse af en centralbankchef ikke er blevet truffet af en administrativ myndighed, men af parlamentet i den pågældende medlemsstat eller af en national ret? Disse refleksioner afslører, hvor upraktisk det vil være at anlægge et direkte søgsmål for Domstolen mod en national myndighed med henblik på at få en af dennes retsakter annulleret.

67. Det følger heraf, at Ilmārs Rimšēvičs og ECB med rette har anlagt sag mod Republikken Letland.

3. Foreløbig konklusion

68. Det følger af det ovenstående, at disse sager skal bedømmes som anerkendelsessøgsmål med påstand om, at Republikken Letland har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB ved at træffe bindende foranstaltninger over for Ilmārs Rimšēvičs, som forhindrer ham i at udføre sine pligter som chef for Letlands nationalbank.

B. Domstolens kompetence til at efterprøve de bindende foranstaltninger, som KNAB har truffet over for Ilmārs Rimšēvičs

1. Domstolens kompetence

69. Eftersom artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB henviser til »Domstolen«, er det ved bestemmelsen fastsatte søgsmål omfattet af Domstolens og ikke Rettens kompetence inden for Den Europæiske Unions retsinstanser.

70. I overensstemmelse med artikel 19 TEU betegner udtrykkene »Domstolen« og »Retten« to retter, som udgør institutionen »Den Europæiske Unions Domstol«. Statuten for ESCB og ECB er i tråd med denne terminologi, eftersom artikel 35 og 36 heri henviser til »Den Europæiske Unions Domstol« for så vidt angår retsforhandlinger, som omfatter ECB, for Den Europæiske Unions Domstol i andre sager end de i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB omfattede eller andre specifikke sager. Følgelig finder de sædvanlige regler om tildeling af kompetence anvendelse for de generelle retsforhandlinger, som omfatter ECB, for Den Europæiske Unions retsinstanser.

71. Endvidere er tildelingen af kompetence til at behandle og afgøre de specifikke sager i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB til Domstolen berettiget i lyset af den forfatningsmæssige betydning af centralbankchefernes uafhængighed²⁷ og de politisk følsomme spørgsmål vedrørende deres afskedigelse. Endelig taler behovet for hurtigt at løse en tvist vedrørende afgørelsen om afskedigelse af en chef for at sikre ESCB's og ECB's rette funktionsmåde mod, at der indføres to kompetenceniveauer for sagsanlægget vedrørende en sådan afgørelse.

27 – Jf. punkt 5 i dette forslag til afgørelse.

2. De foranstaltninger, som Ilmārs Rimšēvičs er blevet pålagt, og som afskediger ham som omhandlet i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB

72. Republikken Letland har gjort gældende, at Domstolen ikke på grundlag af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB har kompetence til at behandle og træffe afgørelse om de bindende foranstaltninger, som KNAB har pålagt Ilmārs Rimšēvičs, eftersom de ikke indebærer, at han er blevet afskediget i henhold til denne bestemmelse. Letland har gjort gældende, at disse foranstaltningers eneste formål er at gøre det muligt for undersøgelsen at fortsætte problemfrit, og at de blot er foreløbige og af begrænset varighed. I henhold til den lettiske strafferetsplejelovs artikel 249, stk. 1²⁸ kan disse foranstaltninger når som helst ændres eller trækkes tilbage, og i overensstemmelse med lovens artikel 389, stk. 1, nr. 4), kan deres varighed ikke overstige 22 måneder. Begrebet afskedigelse af en chef i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB medfører derimod, at den retlige og institutionelle forbindelse mellem den ansatte og den pågældende institution afbrydes, hvilket i Ilmārs Rimšēvičs' tilfælde kun kunne gøres af det lettiske parlament i henhold til artikel 22 i loven om den lettiske nationalbank²⁹.

73. ECB og Ilmārs Rimšēvičs har gjort gældende, at de bindende foranstaltninger, som KNAB har pålagt Ilmārs Rimšēvičs, forhindrer ham i at udføre sine pligter som chef for den lettiske nationalbank og som medlem af Styrelsesrådet for ECB. Med henblik på at tillægge artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB, hvis formål er at bevare de nationale centralbankcheferes uafhængighed i forhold til ethvert pres, som medlemsstaterne måtte udsætte dem for, en effektiv virkning, skal de omtvistede foranstaltninger derfor anses for at være undergivet Domstolens efterprøvelse i henhold til denne bestemmelse.

74. Sidstnævnte argumentation er overbevisende.

75. Da det i denne sag er ufornuddent, at Domstolen giver en udtømmende definition af begrebet afskedigelse af en chef i den i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB omhandlede forstand, er det dermed tilstrækkeligt at anføre, at bestemmelsen fratages sin effektive virkning, hvis foranstaltninger, såsom dem KNAB har pålagt Ilmārs Rimšēvičs ved afgørelse af 19. februar 2018, ikke er omfattet af bestemmelsens anvendelsesområde.

76. Som allerede anført er formålet med artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB at bevare uafhængigheden for de nationale centralbankchefer og for Styrelsesrådet for ECB, som er bankens væsentligste besluttende organ, som en uomgængelig nødvendig betingelse for prisstabilitet, der er hovedformålet med Den Europæiske Unions økonomiske og monetære politik og med ESCB³⁰. Effektiv beskyttelse af de nationale centralbankcheferes uafhængighed kræver, at Domstolen kan efterprøve realiteten i en national foranstaltning, hvis denne foranstaltning har den faktiske virkning, at en chef ikke kan udføre sine pligter, uanset den formelle klassificering i national ret. I overensstemmelse med det ovenfor anførte om søgsmålsgrundene i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB³¹ tilkommer det endvidere ikke Domstolen at undersøge, om en foranstaltning, der påvirker en national centralbankchefs udførelse af dennes pligter, formelt svarer til at afskedige denne chef i henhold til national ret, eller om de i national ret fastsatte procedurer herfor er blevet overholdt³².

28 – Jf. punkt 9 i dette forslag til afgørelse.

29 – Jf. punkt 12 i dette forslag til afgørelse.

30 – Jf. punkt 5 i dette forslag til afgørelse.

31 – Jf. punkt 57 i dette forslag til afgørelse.

32 – Jf. også herom, punkt 151-160 i dette forslag til afgørelse.

77. Selv om der ikke nødvendigvis skal gives en udtømmende definition, er begrebet afskedigelse af en chef i den i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB omhandlede forstand ikke desto mindre et selvstændigt begreb i EU-retten, som for at kunne finde anvendelse ikke er knyttet til en foranstaltningens udformning og dens status i national ret, men til dens materielle indhold og faktiske virkninger.

78. I denne henseende anvender den franske og den lettiske sprogversion af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB ganske vist – ligesom visse andre sprogversioner af bestemmelsen – ord, som antyder, at den pågældende chefs udførelse af sine pligter eller arbejde bringes til ophør³³. Dette forhold kan ikke afhjælpes, som ECB har foreslået, af, at traktatbestemmelserne om tvungen afskedigelse af medlemmer af visse af EU's institutioner eller organer snarere henviser til »tvungen fratrædelse« end »afskedigelse«, hvilket ifølge ECB understreger sidstnævnte begrebs mere generelle karakter³⁴. Denne argumentation finder heller ikke støtte i alle sprogversionerne.

79. En foranstaltningens midlertidige karakter eller det forhold, at den ikke har den virkning definitivt at afbryde den retlige og institutionelle forbindelse mellem chefen og den pågældende nationale centralbank, er imidlertid ikke til hinder for, at foranstaltningen kan klassificeres som en afskedigelse af chefen i den i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB omhandlede forstand, hvis den faktisk har til følge at hindre chefen i at udføre sine pligter. Hvis dette ikke er tilfældet, vil medlemsstaterne kunne omgå forbuddet i bestemmelsen ved at træffe foranstaltninger uden formelt at klassificere dem som »afskedigelse«, men med en tilsvarende praktisk virkning. Endvidere, og som ECB med rette har anført, kan det, der forekommer som en midlertidig foranstaltning, vise sig at være definitiv, hvis virkninger varer indtil den pågældende chefs fratrædelse. I så fald udgør selv et midlertidigt forbud mod udførelsen af vedkommendes pligter – hvilket både ECB og Ilmārs Rimšēvičs har anført – pres over for en national centralbankchef og derfor en trussel mod chefens uafhængighed, hvilket artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB søger at forhindre.

80. Det følger heraf, at de af KNAB ved afgørelsen af 19. februar 2018 truffene bindende foranstaltninger over for Ilmārs Rimšēvičs i denne sag, nemlig forbuddet mod, at han udfører sine pligter som chef for den lettiske nationalbank, og mod, at han forlader landet uden forudgående tilladelse (for så vidt som det har den virkning at forhindre Ilmārs Rimšēvičs i at deltage i møderne i Styrelsesrådet for ECB), skal klassificeres som en afskedigelse af Ilmārs Rimšēvičs i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB. I denne henseende er den omstændighed, som Republikken Letland har påberåbt sig, at de forbud, som Ilmārs Rimšēvičs er blevet pålagt, ikke har skadet den lettiske nationalbanks rette funktionsmåde – hvis det forudsættes at være korrekt – irrelevant. Formålet med artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB er at beskytte de nationale centralbankchefer institutionelle og personlige uafhængighed og uafhængigheden af det hverv, som de udøver inden for ESCB og ECB, ikke blot de nationale centralbankers problemfrie daglige funktionsmåde.

81. Det bør for fuldstændighedens skyld anføres, at Republikken Letland heller ikke kan påberåbe sig artikel 276 TEUF for at anfægte Domstolens kompetence i denne sag. I overensstemmelse med artikel 276 TEUF har Den Europæiske Unions Domstol ved udøvelsen af sine beføjelser vedrørende bestemmelserne i tredje del, afsnit V, kapitel 4 (»Retligt samarbejde i straffesager«) og 5

33 – Jf. bortset fra de franske (»un gouverneur ne peut être relevé de ses fonctions«) og lettiske (»Tikai tad, ja vaditājs vairs neatbilst nosacījumiem, kas vajadzīgi pienākumu veikšanai, vai ir izdārijs smagu pārkāpumu, viņu var atbrīvot no amata«) sprogversioner, f.eks. den engelske sprogversion (»a Governor may be relieved from office only«), den spanske sprogversion (»un gobernador sólo podrá ser relevado de su mandato«), den italienske sprogversion (»un governatore può essere sollevato dall'incarico solo«), den tyske sprogversion (»der Präsident einer nationalen Zentralbank kann aus seinem Amt nur entlassen werden«), den nederlandske sprogversion (»en president kan slechts van zijn ambt worden ontheven«), den danske sprogversion (»en centralbankchef kan kun afskediges«), den portugisiske sprogversion (»um governador só pode ser demitido das suas funções«) eller den rumænske sprogversion (»un guvernator poate fi eliberat din funcție numai«) af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB.

34 – Jf. for Kommissionens medlemmer, artikel 246 TEUF og 247 TEUF, for medlemmer af Styrelsesrådet for ECB, artikel 11, stk. 4, i statuten for ESCB og for ECB, for Ombudsmanden, artikel 228, stk. 2, andet afsnit, TEUF, og for medlemmer af Revisionsretten, artikel 286, stk. 5, TEUF (denne bestemmelses stk. 6 henviser på den anden side i nogle sprogversioner til, at et medlem fratages sit embede, ligesom det er tilfældet med artikel 6 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol for så vidt angår medlemmer af denne institution).

(»Politisamarbejde«) vedrørende et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed ingen kompetence til at efterprøve gyldigheden af eller proportionaliteten ved aktioner gennemført af politiet eller andre retshåndhævelsestjenester i en medlemsstat eller udøvelsen af det ansvar, der påhviler medlemsstaterne for så vidt angår opretholdelsen af lov og orden og sikringen af den nationale sikkerhed.

82. De i denne sag omtvistede foranstaltninger er hverken omfattet af medlemsstaternes retlige samarbejde i straffesager eller deres politisamarbejde, som Domstolens vicepræsident allerede har udtalt³⁵. Artikel 276 TEUF er følgelig ikke til hinder for, at Domstolen i denne sag undersøger de bindende foranstaltninger, som KNAB har pålagt Ilmārs Rimšēvičs, i lyset af de kriterier, der er opstillet i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB.

83. Endelig skal de argumenter, hvorved Republikken Letland har anført, at det vil være ensbetydende med at give den pågældende centralbankchef immunitet i forhold til strafferetlig forfølgning og også at gøre indgreb i den nationale strafferetlige procedure, hvis Domstolens kompetence anerkendes i denne sag, også forkastes. Der er faktisk intet spørgsmål om at give Ilmārs Rimšēvičs immunitet i forhold til strafferetlig forfølgning³⁶ eller om at forhindre KNAB eller et andet lettisk retshåndhævelsesagentur i at gennemføre en strafferetlig undersøgelse. Det er udelukkende et spørgsmål om at klarlægge, om de bindende foranstaltninger, som KNAB har pålagt Ilmārs Rimšēvičs med det erklærede formål at sikre den rette gennemførelse af KNAB's undersøgelse, er berettigede i lyset af de kriterier, der er fastlagt i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB.

84. Hvis Domstolen måtte nå den konklusion, at dette ikke er tilfældet, kan det ganske vist føre til, at det fastslås, at en foranstaltning, der er pålagt for at sikre den rette gennemførelse af en strafferetlig undersøgelse, er uforenelig med artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB. Det kan imidlertid rimeligvis antages, at hvis det ikke fastslås, at en national centralbankchef ikke længere opfylder de betingelser, som er nødvendige for udførelsen af dennes pligter, eller han har begået en alvorlig forseelse, kan andre forhold undersøges uden, at den pågældende chef skal forhindres i at udføre sine pligter. Hvis det på den anden side fastslås, at den rette gennemførelse af en strafferetlig undersøgelse af en centralbankchef kræver, at han forhindres i at udføre sine pligter, er det også sandsynligt, at det også vil blive fastslået, at han ikke længere opfylder de betingelser, som er nødvendige for udførelsen af hans pligter, eller at han har begået en alvorlig forseelse.

85. Under alle omstændigheder er det sandsynligt, at kendsgerninger, som kan godtgøre, at en chef ikke længere opfylder de betingelser, som er nødvendige for udførelsen af dennes pligter, eller at han har begået en alvorlig forseelse, også i de fleste tilfælde vil være relevante i henhold til national strafferet. Det forekommer derfor højst sandsynligt, at en national strafferetlig undersøgelse finder sted samtidig med proceduren i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB. Dette gælder så meget desto mere, hvis der tages udgangspunkt i princippet om, at en chef skal kunne suspenderes, selv uden en straffedom, hvis der er beviser for, at betingelserne for at afskedige ham er opfyldt³⁷.

86. Det følger heraf, at Republikken Letland heller ikke kan gøre gældende, at det vil være til hinder for den rette gennemførelse af den strafferetlige undersøgelse at fremlægge materiale for Domstolen fra sagsakterne fra undersøgelsen med henblik på proceduren i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB. Den lettiske strafferetsplejelovs artikel 375, stk. 1, bestemmer faktisk, at materialet i sagsakterne er omfattet af hemmeligholdelse af undersøgelsen og ikke kan meddeles til andre personer end dem, der er henvist til i loven³⁸. Når loven imidlertid fortolkes i overensstemmelse med EU-retten,

35 – Kendelse om foreløbige forholdsregler af 20.7.2018, ECB mod Letland (C-238/18 R, ikke trykt i Sml., EU:C:2018:581, præmis 29).

36 – Vedrørende det særlige aspekt om immunitet tildelt medlemmer af Styrelsesrådet for ECB ved protokol (nr. 7) om Den Europæiske Unions privilegier og immuniteter, der er bilagt TEU og TEUF (EUT 2016, C 202, s. 266); jf. punkt 143-150 i dette forslag til afgørelse.

37 – Jf. punkt 119 ff. i dette forslag til afgørelse.

38 – Jf. punkt 11 i dette forslag til afgørelse.

skal Domstolen, når den udøver de beføjelser, som den er blevet tildelt ved artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB, behandles som en person, for hvilken sagsakterne fra undersøgelsen kan fremlægges. Domstolen er ikke blot en tredjemand, men skal afgøre, om en national foranstaltning, som har den virkning, at en centralbankchef forhindres i at udføre sine pligter, er forenelig. Endvidere har Republikken Letland ikke godtgjort, i hvilket omfang en sådan fremlæggelse for Domstolen af materiale i sagsakterne fra den nationale strafferetlige undersøgelse reelt vil kunne forstyrre undersøgelsens rette gennemførelse.

87. Det følger af ovenstående betragtninger, at Domstolen har kompetence til på grundlag af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB at efterprøve de bindende foranstaltninger, der er blevet pålagt Ilmārs Rimšēvičs ved KNAB's afgørelse af 19. februar 2018.

C. Realiteten

88. I henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB kan en national centralbankchef kun afskediges, hvis vedkommende ikke længere opfylder de betingelser, som er nødvendige for udførelsen af dennes pligter, eller hvis vedkommende har begået en alvorlig forseelse. Med andre ord og modsætningsvist kan medlemsstaterne kun afskedige deres centralbankchef, hvis disse betingelser eller mindst en af dem ikke er opfyldt.

89. Af denne regel følger både de anbringender, der kan nedlægges til støtte for et sagsanlæg mod en afgørelse om afskedigelse af en chef, og Domstolens opgave, når den træffer afgørelse i en sådan sag.

90. Den pågældende chef skal ligesom ECB dermed til støtte for en sag anlagt i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB gøre gældende, at den pågældende medlemsstat ikke har godtgjort, at betingelserne for afskedigelse af en chef var opfyldt. Domstolens opgave består derfor i at afgøre, om den pågældende medlemsstat retligt tilstrækkeligt har godtgjort, at disse betingelser var opfyldt.

91. Som allerede anført bestemmer artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB ganske vist, at en afgørelse om afskedigelse af en chef kan indbringes »under påberåbelse af, at traktaterne eller en gennemførelsesretsakt hertil er overtrådt«³⁹. Det skal dog stadig afgøres, hvilke bestemmelser i traktaten eller retsakter der kan støttes ret på, i et sagsanlæg i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB, ud over selve artiklen. Bortset herfra er det, der falder mig ind, de bestemmelser, som ifølge Ilmārs Rimšēvičs er tilsidesat i denne sag, og som er udformet for at beskytte cheferne mod ethvert pres fra medlemsstaternes side⁴⁰ (eftersom en uberettiget afskedigelse af en chef netop indebærer, at der udøves et sådant pres). Ligeledes er det muligt, som ECB har foreslået, at forestille sig reglerne forbundet med den rette funktionsmåde for Styrelsesrådet for ECB og Eurosystemet samt generelt de overordnede EU-retlige principper, såsom pligten til loyalt samarbejde mellem Den Europæiske Unions institutioner og medlemsstaterne.

92. Under alle omstændigheder er det i denne sag uforholdsmæssigt at fastlægge de bestemmelser, hvis tilsidesættelse kan gøres gældende til støtte for en sag anlagt i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB. Det er tilstrækkeligt at anføre, at både Ilmārs Rimšēvičs og ECB i forbindelse med denne sag i det væsentlige har kritiseret Republikken Letland for ikke at have fremlagt beviser for, at bestemmelsens betingelser for afskedigelse af en chef var opfyldt i Ilmārs Rimšēvičs' tilfælde (jf. 1 nedenfor). Det er for fuldstændighedens skyld hensigtsmæssigt at undersøge relevansen af de to andre regler, som ifølge Ilmārs Rimšēvičs er blevet tilsidesat, nemlig protokol (nr. 7) om Den Europæiske Unions privilegier og immuniteter (jf. 2 nedenfor) og visse bestemmelser i lettisk ret (jf. 3 nedenfor).

39 – Jf. punkt 57 i dette forslag til afgørelse.

40 – Artikel 130 TEUF og artikel 7 i statuten for ESCB og ECB.

1. Tilsidesættelse af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB

93. Ilmārs Rimšēvičs og ECB har gjort gældende, at Republikken Letland ikke har fremlagt beviser, som kan underbygge de lovovertrædelser vedrørende korrupsion, som Ilmārs Rimšēvičs er blevet anklaget for. Republikken Letland har følgelig i sine indlæg ikke godtgjort, at betingelserne i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB for afskedigelse af en centralbankchef var opfyldt i denne sag.

a) Indledende bemærkninger

94. Som generaladvokat Geelhoed anførte i sagen Kommissionen mod Cresson⁴¹, er det iboende i funktionerne for medlemmer af Den Europæiske Unions institutioner og også i de højeste offentlige embeder i medlemsstaterne, at indehaverne ikke er underlagt nogen form for hierarkisk granskning og ikke kan afskediges af grunde, der er forbundet med udførelsen af deres pligter. Sanktionsbeføjelsen til at straffe ethvert magtmisbrug udvist af indehaveren af et sådant embede tilkommer enten den institution, som han tilhører, eller en anden institution med tilsvarende status inden for den forfatningsmæssige ramme.

95. Det er i denne henseende allerede blevet anført, at medlemmer af Den Europæiske Unions institutioner kun kan afskediges af Domstolen, når det er passende (dvs. med undtagelse af medlemmer af Den Europæiske Unions Domstol selv), på begæring af deres institution eller en institution med tilsvarende forfatningsmæssig status⁴². Mens den institution, som gør gældende, at den pågældende person ikke har udført sine pligter, således har bevisbyrden herfor, er det udelukkende Domstolen, som ved udøvelsen af sin ubegrænsede kompetence kan foretage den retlige kvalifikation og fastslå rigtigheden af de pågældende faktiske omstændigheder. Domstolen kan følgelig tage hensyn til konstateringer foretaget af en national ret i en dom ved undersøgelsen af disse faktiske omstændigheder, men den kan ikke være bundet af den retlige kvalifikation af de faktiske omstændigheder i en sådan dom⁴³.

96. Som ECB har anført, er grunden til, at Domstolen ikke har kompetence til at træffe direkte afgørelse, når en national centralbankchef afskediges, at disse chefer kun kan udnævnes og afskediges i henhold til de procedurer, som finder anvendelse i deres respektive medlemsstater⁴⁴. I forbindelse med proceduren i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB træffer Domstolen derfor ikke direkte afgørelse på begæring af en institution i en situation, hvor en ansat er blevet afskediget, men undersøger, om den pågældende medlemsstat med rette afskedigede centralbankchefen. Forskellen til de procedurer, hvorved medlemmer af Den Europæiske Unions institutioner kan afskediges, er ikke desto mindre kun af processuel art, ud fra et materielt synspunkt er undersøgelseskriterierne de samme, eftersom det er nødvendigt i begge tilfælde at fastslå, om de betingelser, som afskedigelsen er underlagt, er opfyldt.

97. Det tilkommer derfor Domstolen først og fremmest at foretage den retlige kvalifikation af de faktiske forhold, som den pågældende chef er anklaget for, dvs. at fastslå, om disse faktiske forhold kan medføre, at han ikke længere opfylder de betingelser, som er nødvendige for udførelsen af hans pligter, eller at han har begået en alvorlig forseelse i den i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB omhandlede forstand [jf. b) nedenfor]. Hvis det er tilfældet, skal Domstolen derefter i lyset af de af de pågældende medlemsstater fremlagte beviser og også, hvis passende, ved hjælp af den undersøgelsesbeføjelse, som Domstolen har i henhold til procesreglementet, undersøge rigtigheden af de handlinger, som er omfattet af anklagerne mod den pågældende chef [jf. c) nedenfor].

41 – C-432/04 (EU:C:2006:140, punkt 70).

42 – Jf. punkt 56 og fodnote 24 i dette forslag til afgørelse.

43 – Jf. i denne retning, dom af 11.7.2006, Kommissionen mod Cresson (C-432/04, EU:C:2006:455, præmis 120 og 121).

44 – Jf. punkt 37 og 56 i dette forslag til afgørelse.

b) Begreberne de betingelser, som er nødvendige for udførelsen af en centralbankchefs pligter, og alvorlig forseelse

98. Artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB bestemmer, at en centralbankchef kun kan afskediges, hvis vedkommende ikke længere opfylder de betingelser, som er nødvendige for udførelsen af dennes pligter, eller hvis vedkommende har begået en alvorlig forseelse, men definerer ikke disse begreber nærmere.

99. I denne sag fremgår det af KNAB's afgørelse af 19. februar 2018 om, at Ilmārs Rimšēvičs skulle anses for mistænkt⁴⁵, at Ilmārs Rimšēvičs påstår at have opfordret til og modtaget bestikkelse på mindst 100 000 EUR fra et bestyrelsesmedlem i en bank og til gengæld at have undladt at forhindre bankens aktiviteter og at støtte den ved at yde konsultationer og anbefalinger vedrørende bankens samarbejde med Finanšu un kapitāla tirgus komisija (den lettiske finans- og kapitalmarkedskommission). Ilmārs Rimšēvičs påstår også at have gjort dette som led i udførelsen af sine officielle pligter og gennem indflydelse på den lettiske finans- og kapitalmarkedskommissions aktiviteter, hvilket var ham muligt gennem hans pligter.

100. Det er, henset til sådanne påstande, ufornuddent for Domstolen udtømmende at definere begreberne de betingelser, som er nødvendige for udførelsen af en centralbankchefs pligter eller alvorlig forseelse i den i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB omhandlede forstand. Det er tilstrækkeligt at anføre, at de faktiske forhold, som KNAB har gjort gældende over for Ilmārs Rimšēvičs, nemlig korrupsion under udførelsen af hans officielle pligter og misbrug af disse funktioner til fordel for et privat organ, under alle omstændigheder i denne sag ikke blot – hvis de fastslås – vil udgøre en alvorlig forseelse begået af den pågældende chef, men også vil godtgøre, at chefen ikke længere opfylder de betingelser, som er nødvendige for udførelsen af hans pligter. I modsætning til det af ECB hævdede vedrører denne sag derfor ikke kun den anden, men også den første situation i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB.

101. For det første skal det, uden endog at forsøge at nå en udtømmende definition af de betingelser, som er nødvendige for udførelsen af en centralbankchefs pligter, anføres, at uafhængighed utvivlsomt under alle omstændigheder udgør den u håndgribelige hårde kerne i disse betingelser⁴⁶. Som allerede nævnt to gange er uafhængigheden for de nationale centralbanker, som er medlemmer af ESCB og Styrelsesrådet for ECB som det væsentligste besluttende organ for banken og Eurosystemet, knæsat i EUF-traktaten som en uomgængelig nødvendig betingelse for prisstabilitet, der er hovedformålet med Den Europæiske Unions økonomiske og monetære politik og ESCB⁴⁷. Dette er grunden til, at artikel 130 TEUF og artikel 7 i statuten for ESCB og ECB udtrykkeligt bestemmer, at medlemmerne af ECB's og de nationale centralbankers besluttende organer under udøvelsen af de beføjelser og gennemførelsen af de opgaver og pligter, som traktaterne og statuten for ESCB og ECB pålægger dem, ikke må søge eller modtage instrukser fra noget som helst organ.

102. Endvidere er uafhængighed den første egenskab, der kræves af medlemmer af alle Den Europæiske Unions institutioner⁴⁸. Som Domstolen har udtalt i forbindelse med Kommissionens medlemmer, er det vigtigt, at de opfylder de højeste adfærdsnormer, hvilket betyder, at de skal være fuldkommen uafhængige og handle i EU's almene interesse samt sikre, at denne interesse til enhver tid sættes over personlige interesser⁴⁹.

45 – Jf. punkt 17 i dette forslag til afgørelse.

46 – Jf. vedrørende en lignende refleksion over standarden for korrekt adfærd, der skal udvises ved udførelsen af pligterne for Kommissionens medlemmer, generaladvokat Geelhoeds forslag til afgørelse Kommissionen mod Cresson (C-432/04, EU:C:2006:140, punkt 78).

47 – Jf. punkt 5 og 76 i dette forslag til afgørelse.

48 – Jf. navnlig, for Kommissionens medlemmer, artikel 17 stk. 3, TEU og artikel 245 TEUF, og for medlemmer af Den Europæiske Unions Domstol, artikel 19, stk. 2, TEU og artikel 253 TEUF og 254 TEUF.

49 – Dom af 11.7.2006, Kommissionen mod Cresson (C-432/04, EU:C:2006:455, præmis 70).

103. Det følger heraf, at en centralbankchef, som dømmes for lovovertrædelser, såsom dem Ilmārs Rimševičs er anklaget for i denne sag, derved viser, at han ikke længere har den uafhængighed, der kræves for udførelsen af hans pligter.

104. For det andet, og som ECB med rette har anført, betegner begrebet alvorlig forseelse i bestemmelserne i EU's disciplinærret ulovlig adfærd udvist af indehaveren af et embede, som er tilstrækkelig alvorlig til at begrunde, at den ansvarlige person afskediges⁵⁰.

105. De korrupsionshandlinger, som Ilmārs Rimševičs er anklaget for i denne sag, og som – hvis de fastslås – vil udgøre en overtrædelse af den lettiske straffelovs artikel 320, stk. 4, er på grund af den grundlæggende betydning af princippet om centralbankchefers uafhængighed tilstrækkeligt alvorlige til at begrunde afskedigelsen af en chef og udgør derfor en alvorlig forseelse i den i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB omhandlede forstand.

106. Det følger af ovenstående betragtninger, at hvis rigtigheden af de faktiske forhold, som Ilmārs Rimševičs er under anklage for, godtgøres, skal det nødvendigvis antages, at de i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB opstillede betingelser for at afskedige ham er opfyldt. Det skal derfor nu undersøges, om Republikken Letland retligt tilstrækkeligt har godtgjort rigtigheden af de faktiske forhold, som den har anklaget Ilmārs Rimševičs for.

c) De beviser, der kræves for at godtgøre, at betingelserne for afskedigelse af en chef er opfyldt

107. Som ECB med rette har anført, bør rigtigheden af faktiske forhold, såsom de forhold Republikken Letland har gjort gældende i denne sag, i princippet bekræftes ved en realitetsafgørelse fra en uafhængig ret, for at Domstolen kan overveje, om disse faktiske forhold kan anses for fastslået for så vidt angår anvendelsen af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB [jf. 1) nedenfor]. Når der ikke findes en sådan dom, skal Domstolen have tilstrækkelige beviser til at underbygge den overbevisning, at de hævdede faktiske forhold, der er gjort gældende over for chefen, har fundet sted [jf. 2) nedenfor].

1) En realitetsafgørelse fra en uafhængig ret

108. Når der foreligger en realitetsafgørelse fra en uafhængig ret, som bekræfter de faktiske forhold, der er gjort gældende over for den pågældende chef, påhviler det chefen at fremlægge beviser, som kan godtgøre, at der på grund af systemiske eller generelle mangler ved den dømmende magts uafhængighed og på grund af hans personlige situation er alvorlige grunde til at antage, at der er sket en krænkelse af hans ret til en retfærdig rettergang, og at den pågældende dom bygger på konstateringer, som ikke er korrekte⁵¹. Hvis der ikke er sådanne beviser, kan Domstolen i overensstemmelse med princippet om gensidig tillid mellem medlemsstaterne, hvorefter alle medlemsstater vil overholde EU-retten og de grundlæggende rettigheder, som den anerkender⁵², antage, at de faktiske forhold, hvis rigtighed er bekræftet i dommen, skal anses for fastslået uden, at Domstolen selv skal undersøge beviserne.

50 – Jf. navnlig, for Ombudsmanden, artikel 228, stk. 2, TEUF, for Kommissionens medlemmer, artikel 247 TEUF, for medlemmer af Styrelsesrådet for ECB, artikel 11, stk. 4, i statuten for ESCB og ECB, for tjenestemænd og øvrige ansatte i Den Europæiske Union, artikel 86, stk. 1, i vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union, artikel 9 og 10 i bilag IX til tjenestemandsvedtægten og artikel 49 i ansættelsesvilkårene for de øvrige ansatte i Den Europæiske Union.

51 – Jf. i denne retning og analogt, dom af 25.7.2018, Minister for Justice and Equality (mangler ved retssystemet) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, præmis 79).

52 – Jf. dom af 25.7.2018, Minister for Justice and Equality (mangler ved retssystemet) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, præmis 35-37 og den deri nævnte retspraksis).

109. I denne sag har de faktiske forhold, som KNAB har anklaget Ilmārs Rimšēvičs for, imidlertid endnu ikke været genstand for en realitetsafgørelse fra en uafhængig ret. Under disse omstændigheder er det ufornuddent at overveje – som ECB har gjort gældende – om en førsteinstansdom, der endnu ikke er blevet endelig, er tilstrækkelig til at fastslå de faktiske forhold, der er gjort gældende inden for rammerne af artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB.

110. Under alle omstændigheder har de bindende foranstaltninger, som KNAB har pålagt Ilmārs Rimšēvičs ved afgørelse af 19. februar 2018⁵³, faktisk i denne sag været genstand for en sag anlagt af Ilmārs Rimšēvičs ved undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen, Riga) og også en afgørelse fra denne ret af 27. februar 2018⁵⁴, der udgør en del af det materiale, der er fremsendt til Domstolen. Det fremgår af denne afgørelse, at den pågældende sag var anlagt på grundlag af den lettiske strafferetsplejelovs artikel 262, som giver mulighed for sagsanlæg mod bindende foranstaltninger, såsom de i denne sag omtvistede, på grundlag af, at det er umuligt for den pågældende person at overholde foranstaltningerne⁵⁵.

111. Ifølge Ilmārs Rimšēvičs og ECB undersøger den ret, der behandler en sådan sag, imidlertid kun de omtvistede bindende foranstaltningers hensigtsmæssighed og forholdsmæssighed under henvisning til den påståede overtrædelse og det forfulgte formål (dvs. f.eks. undersøgelsens problemfrie gennemførelse eller forebyggelse af anden skade) og også beskyttelsen af den pågældende persons grundlæggende rettigheder. På den anden side sker der ingen undersøgelse af realiteten i anklagerne mod den pågældende person eller af de faktiske forhold, der udgør grundlaget for anklagerne. Præmisserne i afgørelsen fra undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen i Riga) af 27. februar 2018 vedrører kun de bindende foranstaltningers realitet under henvisning til anklagerne mod Ilmārs Rimšēvičs, men ikke anklagerens realitet under henvisning til nogen beviser.

112. Det følger ganske vist af den lettiske strafferetsplejelovs artikel 262, stk. 3, at den dommer, som skal behandle den sag, der er anlagt i henhold til denne bestemmelse, kan anmode om fremlæggelse af materiale fra sagsakterne fra den strafferetlige undersøgelse og også forklaringer fra den person, der havde ansvaret for undersøgelsen, eller fra den person, som anlagde sagen. Herudover indeholder afgørelsen fra undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen i Riga) af 27. februar 2018 ordene »henset til materialet fra sagsakterne fra den strafferetlige undersøgelse nr. [...]«⁵⁶. Det kan derfor ikke udelukkes, at undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen i Riga), der havde ansvaret for at behandle den pågældende sag, har set beviser fra sagsakterne fra den strafferetlige undersøgelse.

113. Afgørelsen fra undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen i Riga) af 27. februar 2018 nævner dog ikke nogen bevisbedømmelse eller en bekræftelse af de faktiske forhold på grundlag af sådanne beviser. Afgørelsen henviser kun til »oplysninger om de faktiske forhold, der stammer fra processkrifter i sagsakterne fra den strafferetlige undersøgelse«⁵⁷. Det kan derfor ikke udelukkes, at materialet fra sagsakterne fra den strafferetlige undersøgelse, som blev fremlagt for undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen i Riga), ligesom det for Domstolen fremlagte materiale⁵⁸, kun består af processkrifter udarbejdet af undersøgelsesmyndighederne og indeholder en beskrivelse af de faktiske forhold, således at der ikke er beviser, som kan bekræfte rigtigheden af disse faktiske forhold.

53 – Jf. punkt 17 i dette forslag til afgørelse.

54 – Jf. punkt 18 i dette forslag til afgørelse.

55 – Jf. punkt 10 i dette forslag til afgørelse.

56 – Frit oversat.

57 – Frit oversat.

58 – Jf. nedenfor, punkt 125-130 i dette forslag til afgørelse.

114. Endvidere har Republikken Letland, selv om den blev udtrykkeligt udspurgt herom under retsmødet, ikke fremlagt nogen beviser, som kan tilbagevise anbringenderne fra Ilmārs Rimšēvičs og ECB, hvorefter den af undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen i Riga), der havde ansvaret for at undersøge de bindende foranstaltninger, foretagne efterprøvelse ikke omfattede realiteten i anklagerne mod Ilmārs Rimšēvičs og de faktiske forhold, der udgjorde grundlaget for anklagerne. Republikken Letland har heller ikke fremlagt nogen beviser eller i det mindste fremsat nogen forklaringer for at underbygge sit standpunkt, hvorefter Domstolen kan anerkende afgørelsen fra undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen i Riga) af 27. februar 2018 som en fastslåelse af de faktiske forhold, der er gjort gældende over for Ilmārs Rimšēvičs, og derfor afvise selv at bedømme beviserne og fastslå disse kendsgerninger.

115. Domstolen har endnu mindre grund til at støtte sig til afgørelsen fra undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen i Riga) af 27. februar 2018 for at fastslå rigtigheden af de faktiske forhold, der er gjort gældende over for Ilmārs Rimšēvičs, for Ilmārs Rimšēvičs har gjort gældende, at han ikke havde adgang til de beviser, der kunne underbygge klagepunkterne mod ham, på tidspunktet for afgørelsen og fortsat ikke har adgang. Republikken Litauen har ikke gendrevet dette anbringende. Selv hvis det antages, at undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen i Riga) havde adgang til visse beviser i sagsakterne fra den strafferetlige undersøgelse, er det derfor ikke muligt at afgøre, om undersøgelsesdommeren bedømte beviserne i en inter partes-procedure, der kunne sikre Ilmārs Rimšēvičs' ret til forsvar.

116. De bindende foranstaltninger, som Ilmārs Rimšēvičs er blevet pålagt, var også genstand for en afgørelse fra undersøgelsesdommeren ved Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa (byretten i Riga (retskreds Vidzeme)) af 22. august 2018⁵⁹. Afgørelsen blev afsagt efter et sagsanlæg, hvorved Ilmārs Rimšēvičs anfægtede den måde, hvorpå de lettiske myndigheder havde gennemført kendelsen om foreløbige forholdsregler afsagt af Domstolens vicepræsident den 20. juli 2018, ECB mod Letland⁶⁰. Undersøgelsesdommeren ved Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa (byretten i Riga (retskreds Vidzeme)) gav Ilmārs Rimšēvičs delvis medhold, idet undersøgelsesdommeren fandt, at de bindende foranstaltninger ikke kunne håndhæves, da der var selvmodsigelser i betingelserne for de foranstaltninger, som Ilmārs Rimšēvičs er blevet pålagt. De lettiske myndigheder vedtog efterfølgende en ny afgørelse, som ændrede de pågældende bindende foranstaltninger⁶¹.

117. Det fremgår af afgørelsen fra undersøgelsesdommeren ved Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa (byretten i Riga (retskreds Vidzeme)) af 22. august 2018, at undersøgelsesdommerens efterprøvelse også var begrænset til muligheden for at gennemføre de omtvistede bindende foranstaltninger. Selv hvis undersøgelsesdommeren modtog dokumenter fra sagsakterne fra den strafferetlige undersøgelse, fremgår det følgelig ikke klart, at vedkommende foretog nogen som helst efterprøvelse af realiteten i de faktiske anklager mod Ilmārs Rimšēvičs.

118. Under disse omstændigheder kan Domstolen hverken støtte sig på afgørelsen fra undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen, Riga) af 27. februar 2018 eller på afgørelsen fra undersøgelsesdommeren ved Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa (byretten i Riga (retskreds Vidzeme)) af 22. august 2018 for at fastslå rigtigheden af de faktiske forhold, der er gjort gældende over for Ilmārs Rimšēvičs.

59 – Jf. punkt 22 i dette forslag til afgørelse.

60 – C-238/18 R (ikke trykt i Sml., EU:C:2018:581); jf. punkt 21 og 31 i dette forslag til afgørelse.

61 – Jf. punkt 22 i dette forslag til afgørelse.

2) *Beviser, der er tilstrækkelige til, at Domstolen kan sikre sig rigtigheden af de faktiske forhold*

119. Som ECB med rette har anført, kan en realitetsafgørelse fra en uafhængig ret imidlertid ikke være det eneste middel, der står til rådighed for en medlemsstat for at bevise de faktiske forhold, som efter dens opfattelse begrundet afskedigelsen af centralbankchefen, i forbindelse med en procedure i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB.

120. Artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB beskytter ved kun at give mulighed for afskedigelse af en centralbankchef i strengt definerede situationer dermed ikke kun de nationale centralbankchefers uafhængighed, men også ESCB's og ECB's rette funktionsmåde. Det forhold, at en centralbankchef, som er skyldig i lovovertrædelser, såsom dem Ilmārs Rimšēvičs er blevet anklaget for, fortsætter med at udføre sine pligter, at deltage i beslutningstagen og at have adgang til oplysninger i centralbanken, ESCB og styrelsesrådet for ECB vil udgøre en alvorlig trussel mod disse institutioners rette funktionsmåde. Undersøgelsen og de retsforhandlinger, som fører til domfældelse i en realitetsafgørelse, kan tage lang tid.

121. For at opretholde ESCB's og ECB's rette funktionsmåde skal det følgelig være muligt at suspendere en chef midlertidigt i afventning af straffesagens udfald, hvis der er beviser, som i sig selv godtgør, og ikke kun på grund af en mistanke, at de påståede faktiske omstændigheder foreligger. Sådanne beviser skal være tilstrækkeligt præcise og samstemmende til, at Domstolen kan danne sig en fast overbevisning om, at de påståede faktiske forhold har fundet sted⁶².

122. Det følger heraf, at under usædvanlige omstændigheder, såsom de af Republikken Letland hævdede i denne sag, kan Domstolen konkludere, at betingelser for afskedigelse af en centralbankchef er opfyldt, hvis medlemsstaten fremlægger beviser for Domstolen af en sådan art, at det fastslås, at chefen er skyldig i lovovertrædelser, der godtgør, at han ikke længere opfylder de betingelser, som er nødvendige for udførelsen af hans pligter, eller at han har begået en alvorlig forseelse i den i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB omhandlede forstand.

123. Det skal dog indledningsvis anføres, at i denne sag har Republikken Letland ikke fremlagt sådanne beviser. Domstolen har derfor ingen beviser, som giver den mulighed for at efterprøve realiteten i de faktiske påstande, som KNAB har fremsat vedrørende Ilmārs Rimšēvičs.

124. Republikken Letland har oprindeligt ikke fremlagt nogen beviser til støtte for landets oprindelige påstande og anbringender i sag C-202/18 og C-238/18⁶³. Domstolen anmodede derfor Republikken Letland under det fælles retsmøde i disse sager om inden for otte dage at fremlægge alle de dokumenter, der var nødvendige for at begrunde de bindende foranstaltninger, som Ilmārs Rimšēvičs er blevet pålagt⁶⁴. Domstolen fremhævede specifikt ved denne anmodning betydningen af at fremlægge disse dokumenter, der skulle tjene som begrundelse og beviser for realiteten i den omtvistede afgørelse. Domstolen anbefalede derfor, at Republikken Letland skulle udvise stor omhu, når den udvalgte de dokumenter, der skulle fremlægges.

62 – Jf. i denne retning og analogt, Rettens dom af 16.6.2015, FSL m.fl. mod Kommissionen (T-655/11, EU:T:2015:383, præmis 175 og 176 og den deri nævnte retspraksis).

63 – Republikken Letland har med svarskriftet i sag C-238/18 kun fremlagt et udkast til loven om den lettiske nationalbank, en stillingtagen fra ECB af 2.10.2012 om forberedelser og retlige ændringer, der var påkrævet for at indføre euroen, og en skrivelse fra den lettiske nationalbank af 13.4.2018 vedrørende de nødvendige oplysninger i forbindelse med sag C-238/18.

64 – Jf. punkt 33 i dette forslag til afgørelse.

125. Republikken Letland fremlagde efterfølgende 44 dokumenter for Domstolen, hvilket udgjorde ca. 270 sider bestående af en række processkrifter om, at Ilmārs Rimšēvičs skulle anses for mistænkt, pålæggelsen af bindende foranstaltninger⁶⁵ og korrespondance mellem KNAB, Letlands nationalbank, ECB og de tyske myndigheder vedrørende Ilmārs Rimšēvičs' aktiviteter inden for ECB og ECB's afgørelser vedrørende den bank, til fordel for hvilken Ilmārs Rimšēvičs angiveligt arbejdede. Blandt disse dokumenter blev nogle ganske omfangsrige dokumenter fremlagt i kopi og også i forskellige sprogversioner.

126. Bortset fra de to retsafgørelser fra undersøgelsesdommerne, som allerede er blevet behandlet⁶⁶, og nogle simple administrative dokumenter, består det materiale, som Republikken Letland har fremlagt, udelukkende af dokumenter udarbejdet af administrative myndigheder vedrørende Ilmārs Rimšēvičs' rolle og hans påståede aktiviteter.

127. Disse dokumenter indeholder ganske vist en liste over sigtelser og anklager udarbejdet af de lettiske myndigheder og en beskrivelse af de faktiske forhold, der er gjort gældende over for Ilmārs Rimšēvičs. Herudover gør de det muligt for Domstolen at følge fremgangen i de begivenheder og retsforhandlinger, der har fundet sted i Letland siden Ilmārs Rimšēvičs' anholdelse den 17. februar 2018, og også kommunikationen mellem de lettiske undersøgelsesmyndigheder, den lettiske nationalbank og ECB med en detaljeringsgrad, der går så vidt som skrivelser, hvorved dokumenter fremsendes mellem myndigheder, et notat fra en oversætter og forskellige anmodninger om oversættelser.

128. Disse dokumenter indeholder imidlertid intet faktisk materiale, som kan underbygge de lettiske myndigheders påstande og følgelig fastslå de faktiske forhold, som Ilmārs Rimšēvičs er blevet anklaget for.

129. Ifølge en afgørelse fra KNAB af 19. februar 2018 om, at Ilmārs Rimšēvičs anses for mistænkt⁶⁷, består de beviser, der støtter anklagerne, af lydoptagelser og udskrifter af telefonsamtaler, vidneerklæringer, beslaglagte genstande og optegnelser fra besigtigelser. Det skal anføres, at der ikke er fremlagt nogen beviser af denne art for Domstolen.

130. Som ECB med rette har anført, muliggør de dokumenter, der er fremlagt, på ingen måde den konklusion – selv på grundlag af formodninger – at de handlinger, som Ilmārs Rimšēvičs er anklaget for, og som er sammenfattet i punkt 99 ovenfor, har fundet sted. Hvis det formodes, at der findes beviser, som kan dokumentere rigtigheden af de faktiske forhold, findes materialet ikke blandt de dokumenter, som Republikken Letland har fremlagt for Domstolen.

131. Under disse omstændigheder skal det anføres – selv uden, at der er noget behov for at fastslå betingelserne for, at beviser kan antages til realitetsbehandling, eller den måde, hvorpå Domstolen skal bedømme dem i forbindelse med proceduren i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB – at Domstolen ikke er i stand til at afklare, om betingelserne i denne bestemmelse for afskedigelse af en centralbankchef er opfyldt. Domstolen kan, når der ikke er sådanne beviser, ikke efterprøve rigtigheden af de faktiske anklager, som Republikken Letland har fremsat for at bevise, at Ilmārs Rimšēvičs har begået en alvorlig forseelse, og at han derfor ikke længere opfylder de betingelser, der er nødvendige for udførelsen af hans pligter.

65 – Nemlig KNAB's og anklagemyndighedens afgørelser og skriftlige anbringender, Ilmārs Rimšēvičs' advokats klagepunkter og skriftlige anbringender, afgørelserne fra undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen, Riga) af 27.2.2018 og fra undersøgelsesdommeren ved Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa (byretten i Riga (retskreds Vidzeme)) af 22.8.2018 (jf. punkt 110-118 i dette forslag til afgørelse) og også dokumenter omhandlende kendelsen vedrørende foreløbige forholdsregler afsagt af Domstolens vicepræsident den 20.7.2018 og fuldbyrdelsen heraf i Letland (jf. punkt 21 og 22 i dette forslag til afgørelse).

66 – Afgørelserne fra undersøgelsesdommeren ved Rīgas rajona tiesa (distriktsdomstolen, Riga) af 27.2.2018 og fra undersøgelsesdommeren ved Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa (byretten i Riga (retskreds Vidzeme)) af 22.8.2018 (jf. punkt 110-118 i dette forslag til afgørelse).

67 – Jf. punkt 17 i dette forslag til afgørelse.

132. Som Domstolen allerede har udtalt på andre områder, indebærer en effektiv domstolsprøvelse inden for Unionens retsorden, at begrundelsen for enhver afgørelse, der er bebyrdende for en person, skal meddeles den kompetente ret, således at den kan udøve sin domstolskontrol⁶⁸. Den effektive domstolsprøvelse indebærer en vurdering af de faktiske omstændigheder, der indgår i begrundelsen for en afgørelse, hvilket har den følge, at domstolsprøvelsen ikke kan begrænses til en vurdering af sandsynligheden af den anførte begrundelse, men skal indebære en stillingtagen til, om der er belæg for disse grunde⁶⁹.

133. I denne sag burde Republikken Letland derfor have fremlagt ikke blot de dokumenter, som de lettiske myndigheder har udarbejdet i forbindelse med undersøgelsen og anklagerne mod Ilmārs Rimšēvičs, men også beviser, som direkte dokumenterer, at de påståede faktiske forhold har fundet sted, med henblik på, at Domstolen kan udøve sin domstolskontrol. Den blotte eksistens af en verserende straffesag, som endnu ikke har ført til en retsafgørelse, hvori de faktiske forhold er fastslået, kan ikke behandles som kendsgerninger, der er ført bevis for⁷⁰.

134. I modsætning til et tilfælde, hvor kendsgerningerne er fastslået i en realitetsafgørelse truffet af en uafhængig ret⁷¹, kan Domstolen ikke godtage faktiske forhold, som ifølge administrative myndigheder angiveligt har fundet sted, som kendsgerninger. Sådanne myndigheder har ikke de samme garantier om institutionel og funktionel uafhængighed som retterne, og de træffer ikke afgørelse efter en inter partes-procedure sammen med garantier om et effektivt retsmiddel⁷². Hvis faktiske forhold, som en administrativ myndighed har påstået, anses for kendsgerninger uden, at det afklares, om de er rigtige, vil det derfor medføre, at de berørte parter fratages deres ret til effektiv domstolsprøvelse, og i denne sag, at det med artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB indførte retsmiddel gøres uvirksomt.

135. Selv om Republikken Letland i sine indlæg har fremlagt materiale, som viser, at KNAB har en vis uafhængighed ved udøvelsen af dets pligter, er det ubestridt, at KNAB er en del af den udøvende magt og på ingen måde kan ligestilles med en uafhængig domstol⁷³. Det er ikke bevist eller endog påstået, at situationen er anderledes for Republikken Letlands anklagemyndighed. Endvidere har anklagemyndigheden, som Ilmārs Rimšēvičs har anført, indtil videre kun truffet en afgørelse om at sigte Ilmārs Rimšēvičs, men har endnu ikke afsluttet undersøgelsen og anlagt sag ved en ret.

136. Det skal derfor konkluderes, at Republikken Letland ikke har fremlagt de beviser for Domstolen, som er nødvendige for at begrunde de foranstaltninger, der er truffet over for Ilmārs Rimšēvičs.

137. Herudover og som allerede anført kan Republikken Letland ikke støtte ret på, at materialet i sagsakterne fra den strafferetlige undersøgelse er fortroligt, for at begrunde, at landet ikke for Domstolen har fremlagt beviser, som kan underbygge dets anklager mod Ilmārs Rimšēvičs⁷⁴. Endvidere meddelte Domstolen Republikken Letland under retsmødet, at der på andre områder findes den usædvanlige og meget afgrænsede mulighed for at undlade at meddele de berørte personer beviser, som er fremlagt for Den Europæiske Unions retsinstanser⁷⁵. ECB har ligeledes anført, at den var parat til at give afkald på sin ret til aktindsigt, hvis den strafferetlige undersøgelses integritet krævede, at alle

68 – Jf. navnlig, dom af 15.5.1986, Johnston (222/84, EU:C:1986:206, præmis 21), og af 3.9.2008, Kadi and Al Barakaat International Foundation mod Rådet og Kommissionen (C-402/05 P og C-415/05 P, EU:C:2008:461, præmis 336 og 337 og den deri nævnte retspraksis).

69 – Dom af 18.7.2013, Kommissionen m.fl. mod Kadi (C-584/10 P, C-593/10 P og C-595/10 P, EU:C:2013:518, præmis 119).

70 – Jf. mutatis mutandis, Personalerettens dom af 7.10.2009, Y mod Kommissionen (F-29/08, EU:F:2009:136, præmis 74 og 75).

71 – Jf. punkt 108 i dette forslag til afgørelse.

72 – Jf. vedrørende disse betingelser, navnlig, dom af 27.2.2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117, præmis 38, 42, 44 og 45 og den deri nævnte retspraksis).

73 – Jf. lovbestemmelserne om KNAB, der er nævnt i punkt 13 ovenfor i dette forslag til afgørelse.

74 – Jf. punkt 86 i dette forslag til afgørelse.

75 – Jf. herom navnlig, dom af 18.7.2013, Kommissionen m.fl. mod Kadi (C-584/10 P, C-593/10 P og C-595/10 P, EU:C:2013:518, præmis 125-129), og artikel 105 i Rettens procesreglement af 4.3.2015 (EUT 2015, L 105, s. 1), som ændret den 13.7.2016 (EUT 2016, L 217, s. 72).

oplysninger, som Republikken Letland måtte fremlægge for Domstolen, skulle behandles fortroligt. Republikken Letland har dog ikke fulgt op på henvisningen til muligheden for at anmode om fortrolig behandling af alle beviser, der fremlægges for Domstolen, endside fremsat nogen overbevisende argumenter, der kan begrunde en sådan fortrolig behandling.

138. Endelig giver artikel 24-30 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol og procesreglementets artikel 64 ganske vist Domstolen en lang række muligheder for bevisoptagelse, herunder navnlig – bortset fra en anmodning om oplysninger og fremlæggelse af dokumenter – parternes personlige fremmøde, mundtlige vidneudsagn eller en besigtigelse af det pågældende sted eller den pågældende ting. Domstolen er imidlertid ikke forpligtet til at anvende sådanne foranstaltninger af egen drift, hvis den pågældende medlemsstat ikke tilbyder at fremlægge beviser eller endside antyder noget herom. I denne sag har Republikken Letland undladt at antyde over for Domstolen, at en bevisoptagelse kunne være nyttig.

139. Domstolen kan heller ikke i tråd med det ovenfor anførte vedrørende arten af denne sag og det forhold, at sagsøgte er den pågældende medlemsstat som sådan⁷⁶, tage direkte kontakt til organer i medlemsstaten, såsom f.eks. KNAB, for at anmode om oplysninger direkte fra sådanne organer. I det mindste i forbindelse med proceduren i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB kan indenstatslige organer derfor ikke behandles på tilsvarende måde som de institutioner, organer, kontorer eller agenturer, fra hvilke Domstolen kan anmode om alle oplysninger, som den måtte finde nødvendige, i henhold til artikel 24 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol.

d) Foreløbig konklusion

140. Det følger af ovenstående betragtninger, at anklagerne mod Ilmārs Rimšēvičs vil, hvis rigtigheden heraf bevises, kunne godtgøre, at betingelserne i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB for afskedigelse af en centralbankchef er opfyldt.

141. Republikken Letland har imidlertid ikke fremlagt nogen beviser, der kan godtgøre disse faktiske forhold. Domstolen kan derfor ikke efterprøve, om betingelserne i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB for afskedigelse af Ilmārs Rimšēvičs er opfyldt.

142. Det følger heraf, at Republikken Letland har tilsidesat artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB ved at afskedige Ilmārs Rimšēvičs uden at godtgøre, at betingelserne i bestemmelsen var opfyldt. Ilmārs Rimšēvičs' og ECB's påstande om, at Republikken Letland har tilsidesat artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB bør derfor tages til følge.

2. Den hævdede tilsidesættelse af protokollen om Den Europæiske Unions privilegier og immuniteter

143. Ilmārs Rimšēvičs har anført, at hans afskedigelse som chef for Letlands nationalbank udgør en tilsidesættelse af den immunitet, som han har som medlem af Styrelsesrådet for ECB i henhold til protokol (nr. 7) om Den Europæiske Unions privilegier og immuniteter, som i medfør af artikel 22, stk. 1, også finder anvendelse på ECB, medlemmer af dens organer og dens personale.

144. I overensstemmelse med artikel 11, litra a), i protokol (nr. 7) om Den Europæiske Unions privilegier og immuniteter skal Den Europæiske Unions tjenestemænd og øvrige ansatte på hver af medlemsstaternes områder nyde immunitet for retsforfølgning for de i embeds medfør foretagne handlinger, herunder mundtlige og skriftlige ytringer. Selv om bestemmelsen kun henviser til

76 – Jf. punkt 65 i dette forslag til afgørelse.

»immunitet[...] for retsforfølgning« (»immunité de juridiction«)⁷⁷, kan det ikke udelukkes, at immunitet i det mindste i sager vedrørende overordnede tjenestemænd skal fortolkes som immunitet for forfølgning (»immunité des poursuites«) også for dem⁷⁸. Henset til betydningen af uafhængigheden for medlemmerne af styrelsesrådet for ECB⁷⁹ forekommer det endvidere logisk, at de ikke kan være genstand for forfølgning, som omfatter foranstaltninger, såsom de foranstaltninger, som KNAB har truffet over for Ilmārs Rimšēvičs, nemlig varetægtsfængsling eller kontrolforanstaltninger⁸⁰, medmindre Styrelsesrådet har truffet afgørelse om ophævelse af immuniteten.

145. Den immunitet, som Styrelsesrådets medlemmer nyder i henhold til protokol (nr. 7) om Den Europæiske Unions privilegier og immuniteter, skal adskilles fra beskyttelsen mod at blive afskediget, som centralbankcheferne har i henhold til statuten for ESCB og ECB. Når en chef afskediges, garanteres hans uafhængighed dermed af statuttens artikel 14, stk. 2, der som *lex specialis* har forrang frem for de generelle bestemmelser i protokol (nr. 7) om Den Europæiske Unions privilegier og immuniteter. Hvis betingelserne i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB er opfyldt – hvilket Domstolen skal efterprøve, om nødvendigt – kan en chef derfor afskediges uden, at der også skal vedtages en afgørelse om ophævelse af hans immunitet. Der kan følgelig ikke støttes ret på en tilsidesættelse af bestemmelserne i protokol (nr. 7) om Den Europæiske Unions privilegier og immuniteter som sådan mod en afgørelse om afskedigelse af en chef i forbindelse med en sag i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB.

146. Den immunitet, som cheferne nyder i henhold til protokol (nr. 7) om Den Europæiske Unions privilegier og immuniteter, beskytter dem mod sager anlagt uafhængigt af en afgørelse om afskedigelse, inden den er blevet truffet⁸¹, eller igen hvis en sådan afgørelse trækkes tilbage, efter at den er blevet anfægtet for Domstolen. En sådan immunitet kan følgelig være relevant i forbindelse med en sag vedrørende afgørelsen om afskedigelse af en chef, hvis de af den pågældende medlemsstat fremlagte beviser til støtte for afgørelsen er blevet opnået i strid med denne immunitet.

147. I denne sag er der ganske vist intet behov for at dvæle ved antagelsen til realitetsbehandling af nogen beviser, der måtte være opnået i strid med Ilmārs Rimšēvičs' immunitet, inden han blev afskediget, eftersom Republikken Letland under alle omstændigheder ikke har fremlagt nogen beviser, og det følgelig er ufornuddent at træffe afgørelse om Ilmārs Rimšēvičs' klagepunkt vedrørende tilsidesættelse af protokol (nr. 7) om Den Europæiske Unions privilegier og immuniteter.

148. Den immunitet, som Ilmārs Rimšēvičs nyder i henhold til protokollen, kan derimod blive relevant igen, hvis han genindsættes i sit hverv efter en dom fra Domstolen, hvorefter betingelserne for hans afskedigelse ikke var opfyldt.

77 – Protokollens artikel 9 henviser derimod for så vidt angår parlamentsmedlemmer til »fritagelse for enhver form for tilbageholdelse og retsforfølgning«. Artikel 8 i protokol (nr. 7) om Den Europæiske Unions privilegier og immuniteter yder parlamentsmedlemmer materiel immunitet eller ansvarsfritagelse for meningstilkendegivelser eller stemmeafgivelser under udøvelsen af deres hverv, mens protokollens artikel 9 garanterer dem processuel immunitet eller ukrænkelighed for så vidt angår retsforfølgning, jf. vedrørende denne sontring, dom af 21.10.2008, Marra (C-200/07 og C-201/07, EU:C:2008:579, præmis 24), og af 6.9.2011, Patriciello (C-163/10, EU:C:2011:543, præmis 18), samt også generaladvokat Poiaras Maduros forslag til afgørelse Marra (C-200/07 og C-201/07, EU:C:2008:369, punkt 13), og generaladvokat Jääskinens forslag til afgørelse Patriciello (C-163/10, EU:C:2011:379, punkt 3).

78 – Jf. i denne retning, Rettens dom af 24.10.2018, RQ mod Kommissionen (T-29/17, EU:T:2018:717, punkt 5-12); jf. også i samme forbindelse, kendelse afsagt af Rettens præsident den 20.7.2016, generaldirektøren for OLAF mod Kommissionen (T-251/16 R, ikke trykt i Sml., EU:T:2016:424, præmis 10-16), og i en anden forbindelse, Personalerettens dom af 13.1.2010, A og G mod Kommissionen (F-124/05 and F-96/06, EU:F:2010:2, præmis 60).

79 – Jf. punkt 5, 76 og 101 i dette forslag til afgørelse.

80 – Jf. punkt 16, 17 og 129 i dette forslag til afgørelse.

81 – Det kan derfor ikke udelukkes, at KNAB, inden den indledte undersøgelsen af Ilmārs Rimšēvičs den 15.2.2018, inden den foretog kontrolbesøg, eller i det mindste inden den anholdte Ilmārs Rimšēvičs den 17.2.2018 (jf. punkt 16 i dette forslag til afgørelse), burde have anmodet Styrelsesrådet om at ophæve hans immunitet.

149. ECB har ganske vist i denne henseende gjort gældende, at den immunitet, som Ilmārs Rimšēvičs nyder i henhold til protokol (nr. 7) om Den Europæiske Unions privilegier og immuniteter, kun vedrører handlinger, som han har foretaget som medlem af Styrelsesrådet for ECB, mens de handlinger, som de lettiske myndigheder har klaget over, udelukkende er foretaget af Ilmārs Rimšēvičs som chef for den lettiske nationalbank. Navnlig var den bank, som Ilmārs Rimšēvičs angiveligt arbejdede til fordel for, Trasta Komerbanka, dermed underlagt det direkte forsigtighedstilsyn fra den lettiske finans- og kapitalmarkedskommission. Banken var ikke underlagt nogen tilsynsafgørelse fra ECB, bortset fra afgørelsen om tilbagetrækning af bankens banklicens, der blev vedtaget i 2016. Endvidere var afgørelsen ikke forberedt af Styrelsesrådet og blev kun vedtaget af sidstnævnte i forbindelse med en procedure, hvorunder Styrelsesrådet ikke havde nogen indvendinger, og som ikke kræver udtrykkeligt samtykke fra Styrelsesrådets medlemmer⁸².

150. Styrelsesrådet for ECB er imidlertid i overensstemmelse med forordning nr. 1024/2013 og på trods af den indvending fra ECB, der er nævnt i ovenstående punkt, i det mindste forbundet med forsigtighedstilsynet med kreditinstitutter, såsom Trasta Komerbanka, og ansvarligt for at træffe afgørelser vedrørende banklicenser. I lyset af de faktiske forhold, som KNAB har gjort gældende over for Ilmārs Rimšēvičs⁸³, kan det følgelig ikke fuldstændigt udelukkes, at KNAB's undersøgelse og den nu igangværende undersøgelse fra Republikken Letlands anklagemyndigheds side også vedrører handlinger, som Ilmārs Rimšēvičs har foretaget ved udførelsen af dennes pligter som et medlem af Styrelsesrådet for ECB.

3. Den påståede overtrædelse af lettisk ret

151. Ilmārs Rimšēvičs har gjort gældende, at KNAB overtrådte loven om den lettiske nationalbank og den lettiske strafferetsplejelov ved at pålægge ham bindende foranstaltninger ved afgørelsen af 19. februar 2018.

152. For det første har han gjort gældende, at KNAB overtrådte loven om den lettiske nationalbank, som blev vedtaget for at gennemføre de relevante bestemmelser i TEUF, eftersom chefen for den lettiske nationalbank i henhold til denne lov kun kan afskediges i visse veldefinerede tilfælde og udelukkende ved en afgørelse vedtaget af Republikken Letlands parlament.

153. For det andet har han gjort gældende, at KNAB overtrådte den lettiske strafferetsplejelov, eftersom betingelserne for pålæggelse af bindende foranstaltninger, nemlig risikoen for, at en person vil gribe ind i undersøgelsen eller begå yderligere lovovertrædelser, ikke var opfyldt i hans tilfælde. Ilmārs Rimšēvičs samarbejdede således aktivt med efterforskerne fra begyndelsen. Herudover har Ilmārs Rimšēvičs inden for rammerne af hans beføjelser som chef for den lettiske nationalbank under alle omstændigheder ikke de nødvendige beføjelser til at øve indflydelse til fordel for en bestemt bank, således som han angiveligt skulle have gjort. Endelig var anholdelsen af Ilmārs Rimšēvičs ulovlig, eftersom betingelserne i strafferetsplejeloven for at kunne foretage en sådan anholdelse ikke var opfyldt.

154. Det skal først og fremmest for at undgå tvivl anføres, at Domstolen i denne sag kun er blevet anmodet om at træffe afgørelse vedrørende de bindende foranstaltninger, som KNAB har pålagt Ilmārs Rimšēvičs ved afgørelse af 19. februar 2018, og som ikke omfatter anholdelsen af ham. Domstolen skal følgelig ikke undersøge, om anholdelsen af Ilmārs Rimšēvičs var lovlig⁸⁴.

82 – I overensstemmelse med artikel 26, stk. 8, i forordning nr. 1024/2013 (jf. fodnote 5 i dette forslag til afgørelse).

83 – Jf. punkt 99 i dette forslag til afgørelse.

84 – Ilmārs Rimšēvičs har uden nærmere detaljer anført, at anholdelsen af ham var genstand for et nationalt sagsanlæg, der blev afvist af formelle grunde, og at han er ved at forberede en stævning til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol med påstand om uberettiget frihedsberøvelse.

155. Dernæst skal klagepunkterne vedrørende overtrædelse af lettisk ret forkastes uden, at det er fornødent for Domstolen at overveje, om de er begrundede.

156. Spørgsmålet, om en national centralbankchef kan afskediges, skal faktisk udelukkende bedømmes under henvisning til EU-retten, navnlig betingelserne i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB, der skal fortolkes selvstændigt for at sikre den ensartede anvendelse heraf⁸⁵.

157. Hvis betingelserne i disse bestemmelser er opfyldt – hvilket Domstolen skal efterprøve, om nødvendigt – kan en national centralbankchef følgelig afskediges, uafhængigt af betingelser i national ret for afskedigelse af en chef. Hvis disse betingelser derimod ikke er opfyldt, kan en centralbankchef ikke afskediges, selv om betingelserne eller procedurerne herfor i national ret er blevet opfyldt.

158. Hvorvidt en national centralbankchef afskediges i henhold til en »officiel« procedure herfor i national ret eller i henhold til en anden foranstaltning, er derfor irrelevant for bedømmelsen af, om afskedigelsen af ham er lovlig i henhold til EU-retten. Dette gælder så meget desto mere, fordi begrebet afskedigelse af en chef i den i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB omhandlede forstand er et selvstændigt EU-retligt begreb, som ikke er knyttet til en foranstaltnings udformning eller dennes status i national ret, men til indholdet og de faktiske virkninger heraf, således som det allerede er anført⁸⁶.

159. Endvidere og som allerede forklaret⁸⁷ er det muligt, hvis der er tilstrækkelige beviser for, at de materielle betingelser i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB for afskedigelse af en chef er opfyldt, at suspendere en sådan chef midlertidigt i afventning af udfaldet af en straffesag eller gennemførelsen af den »officielle« procedure for afskedigelse af ham i henhold til national ret.

160. Det følger af det ovenstående, at Ilmārs Rimšēvičs' klagepunkter vedrørende overtrædelse af loven om den lettiske nationalbank og den lettiske strafferetsplejelov er virkningsløse og derfor skal forkastes.

D. Foreløbig konklusion

161. Som allerede anført⁸⁸ følger det af en undersøgelse af disse sager, at Republikken Letland ikke har fremlagt nogen beviser, som gør det muligt at bekræfte rigtigheden af de faktiske forhold, der er gjort gældende over for Ilmārs Rimšēvičs. Det er derfor ikke muligt for Domstolen at afklare, om betingelserne i artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB for afskedigelse af Ilmārs Rimšēvičs som chef for den lettiske nationalbank er opfyldt.

162. Under disse omstændigheder og i overensstemmelse med det ovenfor anførte vedrørende arten af denne sag⁸⁹ bør det fastslås, at Republikken Letland har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for ESCB og ECB ved at afskedige Ilmārs Rimšēvičs uden at godtgøre, at betingelserne i denne bestemmelse var opfyldt.

VI. Sagsomkostninger

163. I henhold til procesreglementets artikel 138, stk. 1, pålægges den tabende part at betale sagsomkostningerne, hvis der er nedlagt påstand herom.

85 – Jf. i denne retning, dom af 29.4.1982, Pabst & Richarz (17/81, EU:C:1982:129, præmis 18), af 11.7.2006, Chacón Navas (C-13/05, EU:C:2006:456, præmis 40), og af 21.12.2016, Associazione Italia Nostra Onlus (C-444/15, EU:C:2016:978, præmis 66).

86 – jf. punkt 77 i dette forslag til afgørelse.

87 – Jf. punkt 119-122 i dette forslag til afgørelse.

88 – Jf. punkt 140-142 i dette forslag til afgørelse.

89 – Jf. punkt 52-68 i dette forslag til afgørelse.

164. Det følger af begrundelsen ovenfor, at Republikken Letland ikke har fået medhold i disse sager.

165. Endvidere har ECB i sag C-238/18 nedlagt påstand om, at Republikken Letland tilpligtes at betale sagsomkostningerne. Republikken Letland bør derfor pålægges at bære sine egne omkostninger og tilpligtes at betale ECB's omkostninger i sag C-238/18. Dette gælder også for de omkostninger, der er afholdt i retsforhandlingerne om foreløbige forholdsregler, som gav anledning til kendelsen afsagt af Domstolens vicepræsident den 20. juli 2018 (C-238/18 R, ikke trykt i Sml, EU:C:2018:581), hvori afgørelsen om sagsomkostningerne blev udsat.

166. I sag C-202/18 har Ilmārs Rimšēvičs derimod ikke nedlagt påstand om, at Republikken Letland tilpligtes at betale sagsomkostningerne, og Republikken Letland har heller ikke nedlagt påstand om, at Ilmārs Rimšēvičs tilpligtes at betale sagsomkostningerne. Da der således ikke er nedlagt påstand om sagsomkostninger, bør hver part pålægges at bære sine egne omkostninger i sag C-202/18⁹⁰.

VII. Forslag til afgørelse

167. På baggrund af det ovenstående foreslår jeg Domstolen at fastslå følgende i sag C-202/18:

- »1) Republikken Letland har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 14, stk. 2, i protokol (nr. 4) om statuten for Det Europæiske System af Centralbanker og Den Europæiske Centralbank ved at forbyde Ilmārs Rimšēvičs at udøve hvervet som nationalbankchef for Latvijas Banka (Letlands nationalbank) ved afgørelse fra Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (kontoret for forebyggelse og bekæmpelse af korruption, Letland) af 19. februar 2018.
- 2) Ilmārs Rimšēvičs og Republikken Letland bærer hver deres egne omkostninger.«

168. Herudover foreslår jeg Domstolen at fastslå følgende i sag C-238/18:

- »1) Republikken Letland har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 14, stk. 2, i statuten for Det Europæiske System af Centralbanker og Den Europæiske Centralbank ved at forbyde Ilmārs Rimšēvičs at udøve hvervet som nationalbankchef for Latvijas Banka (Letlands nationalbank) ved afgørelse fra Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (kontoret for forebyggelse og bekæmpelse af korruption, Letland) af 19. februar 2018.
- 2) Republikken Letland bærer sine egne omkostninger og betaler Den Europæiske Centralbanks omkostninger, herunder omkostningerne i forbindelse med retsforhandlingerne vedrørende foreløbige forholdsregler.«

90 – En part kan faktisk kun tilpligtes at betale sagsomkostningerne, hvis der udtrykkeligt er nedlagt påstand herom (jf. dom af 9.6.1992, Lestelle mod Kommissionen, C-30/91 P, EU:C:1992:252, præmis 38, og af 29.4.2004, Parlamentet mod Ripa di Meana m.fl., C-470/00 P, EU:C:2004:241, præmis 86). Når der ikke er nedlagt påstand om sagsomkostninger, anvender Domstolens således procesreglementets artikel 141, stk. 4 (»afgørelse om sagsomkostninger, hvis sagen hæves«) analogt, som bestemmer: »Er der ikke nedlagt påstand om sagsomkostninger, bærer hver part sine egne omkostninger«, selv om sagen ikke hæves (jf. vedrørende artikel 69, stk. 5, tredje afsnit, i procesreglementet af 19.6.1991, dom af 6.10.2005, Scott mod Kommissionen, C-276/03 P, EU:C:2005:590, præmis 39; jf. også kendelse afsagt af Domstolens præsident den 6.10.2015, Comité d'entreprise SNCM mod Kommissionen, C-410/15 P(I), EU:C:2015:669, præmis 22).